

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Přínosy a náklady realizace protekcionistické obchodní
politiky EU a její dopady v konkrétním odvětví v ČR**

**Benefits and expenses of implementation of EU protectionist
business policy and its impacts on particular branch in CZE**

David Basl

Cheb 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Přínosy a náklady protekcionistické obchodní politiky EU a její dopady v konkrétním odvětví v ČR“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

V Chebu, dne

.....

podpis autora

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé práce panu PhDr. Čestmíru Jarému. Především za cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a odborný dohled nad mou bakalářskou prací.

Obsah

Úvod.....	8
1. Srovnání protekcionismu a liberalismu	9
1.1. Protekcionismus	9
1.1.1. Merkantilismus	10
1.2. Liberalismus	11
1.3. Protekcionismus versus liberalismus	12
2. Charakteristika ekonomické role EU v rámci obchodní politiky	14
2.1. Stručný popis EU	14
2.2. Instituce EU.....	14
2.3. Společná obchodní politika EU.....	15
2.3.1. Cíle a nástroje obchodní politiky EU.....	18
2.3.2. Antidumpingová opatření	21
2.3.3. Zahraničněobchodní politika EU	22
3. Zhodnocení přínosů a nákladů obchodní politiky EU.....	24
3.1. Ekonomika a obchodní politika ČR před vstupem do EU	24
3.1.1. Ekonomická transformace ČR.....	24
3.1.2. Obchodní politika ČR před vstupem do EU	26
3.1.3. Příprava ČR na vstup do EU a její ekonomická integrace.....	29
3.2. Ekonomické a neekonomické dopady vstupu ČR do EU	31
3.2.1. Ekonomické dopady vstupu ČR do EU	31
3.2.2. Neekonomické dopady vstupu ČR do EU	38
4. Charakteristika postavení textilního průmyslu v ČR.....	40
4.1. Charakteristika textilního průmyslu	40
4.2. Historie textilního průmyslu v ČR.....	41
4.3. Postavení textilního průmyslu v ČR	41
5. Analýza dopadů obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR.....	43
5.1. Vliv EU na textilní průmysl v ČR v období od sametové revoluce do vstupu do EU	43
5.2. Dopady vstupu ČR do EU na textilní průmysl.....	45

5.3. Analýza vlivu obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR v období po vstupu do EU.....	49
5.4. Analýza vývoje textilní průmyslu v ČR v době světové ekonomické krize v roce 2008 a 2009	52
5.5. Analýza vývoje textilního průmyslu v ČR v době po ekonomické krizi a zhodnocení jeho strategie	54
5.5.1. Zhodnocení strategie textilního průmyslu v ČR.....	56
Závěr	58
Seznam tabulek	60
Seznam obrázků.....	61
Seznam použitých zkratk	62
Seznam použitých zdrojů.....	63

Úvod

Protekcionismus, jako směr obchodní politiky, je využíván po celém světě. V dnešním globalizovaném světě je to velmi důležité téma. Otázkou je, jestli je třeba dát volný průchod liberalismu, který získává ve světě stále důležitější roli, nebo je stále nutné své domácí trhy chránit.

Jako konkrétní odvětví byl zvolen textilní průmysl v ČR. Český textilní průmysl má za sebou bohatou minulost a v ČR se jedná již o tradiční odvětví. V posledních asi 25 letech prošel mnoha změnami, které ho velmi ovlivnily. Mnoho z těchto změn mělo přímou souvislost se společnou obchodní politikou EU. Tato obchodní politika EU je protekcionisticky orientovaná a je tedy třeba zjistit, jakou měrou ovlivňuje a dopadá na textilní průmysl v ČR.

Důležitá otázka volby mezi protekcionismem a liberalismem spolu se svým vlivem na jedno z tradičních průmyslových odvětví v ČR jsou důvody zvolení tohoto tématu.

Cílem této práce bude analyzovat a hodnotit dopady obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR. Pro naplnění cílů této práce je potřeba uvést a definovat několik základních pojmů. Jako první se zaměříme na protekcionismus a jeho pravý opak, liberalismus. Dále si představíme EU a budeme definovat její pravomoci, úkoly, nástroje a cíle v rámci společné obchodní politiky. Třetí kapitola bude obsahovat zhodnocení jednotlivých přínosů a nákladů společné obchodní politiky EU. Zde se zaměříme na sílící vliv obchodní politiky EU již od počátku ekonomické transformace ČR na tržní ekonomiku. Zhodnotíme také ekonomické a neekonomické přínosy a náklady samotné integrace ČR do EU, protože i tyto aspekty silně ovlivňují dění v jednotlivých odvětvích ČR, tedy i v textilním průmyslu. Poté budeme charakterizovat a vymezovat textilní průmysl v ČR. Další kapitolou bude už analýza dopadů společné obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR. Zaměříme se na jednotlivá významná období a vývoj textilního průmyslu v nich. Samozřejmě také budeme hodnotit, do jaké míry byl textilní průmysl v těchto obdobích ovlivněn společnou obchodní politikou EU. V závěru shrneme výsledky celé práce.

1. Srovnání protekcionismu a liberalismu

1.1. Protekcionismus

„Protekcionismus v mezinárodně-obchodních vztazích značí směr chránící domácí ekonomiku před vnějšími vlivy, resp. směr filtrující negativní vnější vlivy přicházející z okolního ekonomického prostředí.“¹ Má protekcionismus pozitivní či negativní dopad na domácí ekonomiku? Otázka, která není snadno zodpověditelná. Můžeme však jmenovat obecně známé pozitivní a negativní dopady. Jsou jimi: „Konzervace stereotypů v domácí výrobě, zachování výrobní struktury a úrovně výrobní základny, potlačení konkurence na vnitřním trhu, vytvoření skleníkové prostředí pro domácí průmysl, pomalý technický rozvoj, vyšší spotřebitelské ceny, nižší přínosy z komparativních výhod, vyšší mzdy nebo zvýšená zaměstnanost, inflace, základní soběstačnost ekonomiky a vyloučení závislosti ekonomiky na zahraničních zdrojích.“² Uplatňování protekcionistických opatření v maximální možné míře vlastně znamená zákaz veškerého dovozu ale také vývozu. To zemi naprosto odřízne od okolního světa, čímž se pokouší stát se soběstačnou. Z příkladů minulosti a i dnešní doby je zřejmé, že takovéto praktiky není možné pro blaho občanů a státu reálně přijímat. Z minulosti nám to dokázala Albánie a ještě dnes nám to dokazuje Severní Korea. Je až neuvěřitelné, že v dnešním globálním mezinárodním obchodě lze nalézt takhle izolovanou ekonomiku. Krize a její další prohlubování, zastaralé technologie, téměř nulový přístup k informacím o okolním světě a mnoho dalších negativních vlivů přináší tento přístup k řízení domácí ekonomiky pouze pomocí protekcionistických opatření. Přesto by mohl někdo podotknout, že přes tato všechna úskalí se stala Severní Korea nezávislou, ale je potřeba si uvědomit za jakou cenu. Příděly potravin, život ve strachu a naprosté nevědomosti jsou jen prozatímní oběti za tuto nezávislost. Už nyní je jasné, že tuto nezávislost nelze udržet věčně, protože s postupem času oběti porostou. Následné srovnání takovéto ekonomiky s vnějším světem bude přímo šokující.

Protekcionismus byl nejvíc rozšířen do první poloviny 18. století. Tehdy se postupně začínal uplatňovat liberalismus. Uzavírání multilaterálních a bilaterálních smluv mezi

¹ KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3396-8. s. 53

² KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3396-8. s. 53

světovými válkami byl jen jeden z dalších kroků ke konci protekcionismu v té formě, v jaké fungoval do této doby. Touha po mezinárodním obchodu otevírala brány ekonomik. Multilaterální dohody se Světovou obchodní organizací dnes užívání protekcionistických opatření značně omezují, čímž prosazují globalizaci obchodu. Kromě těchto dohod mají jednotlivé státy či společenství své bilaterální či autonomní dohody, ve kterých jsou tato opatření také řádně ošetřena. Přesto protekcionismus stále ještě zcela nevymizel. Využívá jej každá země, ať už ve větší či menší míře.

Protekcionistická opatření můžeme rozčlenit do dvou skupin. Do skupiny tarifních nástrojů protekcionismu řadíme cla. Patří sem všechny druhy od dovozních a vývozních, přes preferenční a kompenzační, až po specifická či smíšená a kombinovaná. Tato skupina se v dnešním světě stává stále méně významnou. Především od těchto opatření protekcionismu se dnes upouští a jejich používání se značně omezuje. Naopak používání netarifních nástrojů, které řadíme do druhé skupiny, se hojně využívá. Může to být široká škála opatření jako například: Antidumpingová opatření, kontrolní opatření, tarifní kvóty, dovozní depozita a jiné.

1.1.1. Merkantilismus

„Základní tezí merkantilismu bylo co nejvíce zvyšovat vývoz a zároveň minimalizovat dovoz. Bohatství národa bylo podle této teorie dáno zásobou drahých kovů v ekonomice.“³ Těžba na území daného státu a aktivní platební bilance. To jsou jediné způsoby jak docílit správného merkantilistického myšlení. Drahé kovy se nenalézají a ani nenalézaly na území všech států a jedinou možnou alternativou byla pro země aktivní obchodní bilance. To je vlastně jednoduchý princip zahraničního obchodu. Daná země musí mít větší hodnotu vývozu než dovozu.

„Merkantilistická argumentace zaměňuje prostředky a cíle hospodářské činnosti.“⁴ Základní chybou merkantilistických úvah bylo, že mezinárodní obchod může přerozdělit světové bohatství, z čeho plyne, že když jedna země vydělává, tak zákonitě musí ta druhá prodělávat. Ovšem aktivní zapojení se země do mezinárodního obchodu

³ KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3396-8. s. 54

⁴ SAMUELSON, Paul A. a William D NORDHAUS. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3. s. 308

přináší efekt, se kterým merkantilismus nepočítal. Růst světového bohatství. Tím mohou bohatnout všechny země, které jsou v něm zapojeny.

Opět i zde se najde extremistický pohled. Mít kladnou platební bilanci u každého druhu zboží a s každou zemí, se kterou domácí ekonomika obchoduje a vůbec nevyvážet drahé kovy. Tyto praktiky se ukázaly jako kontraproduktivní. Nejdříve snížili požadavky na platební bilanci. Důležitou hodnotou se stala pouze hodnota celkové platební bilance, která musela být aktivní a nikoliv každá její část. Nicméně postupný nárůst množství drahých kovů v zemi také zvyšoval ceny. Tím domácí výrobci ztráceli konkurenceschopnost.

1.2. Liberalismus

„Liberalismem v mezinárodních ekonomických či obchodních vztazích rozumíme odstraňování překážek obchodu, tj. klasických obchodních bariér tarifního i netarifního charakteru, otevření všech sektorů vnitřního trhu zahraniční konkurenci a úplné odstranění přímých i nepřímých podpor států ve všech oblastech ekonomiky.“⁵ Jde tedy o naprostý opak protekcionismu. Jde o odstraňování protekcionistických opatření. Ovšem stejně jako protekcionismus má i liberalismus spoustu nevýhod i výhod. Do domácí ekonomiky jsou vpuštěny veškeré zahraniční vlivy naprosto bez jakýchkoliv překážek. Z pohledu spotřebitele je to přínosné, protože příliv nové konkurence tlačí ceny zboží dolů. Bohužel snížení cen přináší i negativní vlivy. Zvyšuje se nezaměstnanost. Na druhou stranu se snižuje inflace a stabilizují se ceny. Někdy ale může dojít dokonce k deflaci, což už je velmi negativní ekonomický jev, byť je spotřebiteli vnímán opačně. To ale není jediný následek liberalismu. Změní se i struktura jak vyráběných a exportovaných, tak i na domácím trhu prodávaných výrobků. Domácí ekonomika se začne postupně více specializovat na určité druhy výrobků. Samozřejmě liberalismus přispívá k nárůstu komparativních výhod ze zapojení se do mezinárodního obchodu. Žádná země neliberalizovala svou ekonomiku pro všechny ostatní státy světa. Liberalismus se uplatňuje v největší míře v bilaterálních dohodách, které mezi sebou uzavírají jednotlivé státy. Samozřejmě jsou státy tlačeny k liberalismu i v multilaterálních dohodách, které mohou mít například s WTO.

⁵ KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3396-8. s. 46

1.3. Protekcionismus versus liberalismus

Merkantilistické úvahy o ekonomice vládly světu neohroženě až zhruba do poloviny 18. století. Tehdy se začaly zvedat první vlny nevole proti v některých případech až přílišné ochraně domácího trhu. Některá cla byla tak absurdně vysoká, že se dala označit za prohibitivní. Tato nově nastalá situace vedla k prvním liberalistickým pohledům na obchod. Podniky potřebovaly expandovat za hranice svého státu. Vlastně sama ekonomika si řekla, že potřebuje volnější pravidla pro mezinárodní obchod. „Po příchodu Smitha, Ricarda a dalších již byly základní teze merkantilistů neudržitelné.“⁶ Právě oni zformovali tezi liberalismu. Přesto se státy, nebo lépe národy, merkantilismu jako takového nezřekly. Merkantilismus byl bráněn, protože stále panovaly názory, že je třeba chránit domácí ekonomiku před zahraniční konkurencí.

Průkopníkem byla Anglicko-francouzská obchodní dohoda. Tato bilaterální dohoda snížila sazby cel mezi těmito zeměmi a ošetřila i další stránky obchodu mezi nimi. Následovaly je i další státy Evropy, které podobné smlouvy mezi sebou začaly také uzavírat. Koncem 19. století se začal vracet na scénu protekcionismus, ale zdaleka ne v tak velké míře, jak fungoval do poloviny 18. století. Kvantitativní restrikce téměř neexistovaly a úroveň cel byla nízká a stabilní.⁷

Dalším úsvitem pro protekcionismus a černým obdobím pro liberalismus byl počátek první světové války. Tehdy byl ovlivněn mezinárodní obchod po celém světě. Každá země chtěla chránit domácí ekonomiku a u zemí ovládaných diktátory to platilo dvojnásob. Toto období bylo téměř ve všech směrech bezprecedentní. Už jen rekordní čísla nezaměstnanosti a mnoho další nepříznivých faktorů přispělo k uvalování dalších protekcionistických opatření na ochranu domácích ekonomik, zvláště v době Světové hospodářské krize. Tentokrát nešlo pouze o nadměrné zvyšování dovozních cel, ale i o množstevní omezení dovozu. Protekcionismus vládl světu až do konce druhé světové války.

Poté začal na scénu postupně vstupovat liberalismus. GATT byla prvním krokem. Ta byla v roce 1995 přeměněna na WTO a snaží se postupně už od svého počátku

⁶ KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3396-8. s. 46

⁷ KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3396-8.

liberalizovat mezinárodní obchod po celém světě. Liberalismus pokračuje dodnes uzavíráním mnoha bilaterálních smluv po celém světě. Postupná integrace geografických celků a další a další dohody a smlouvy se snaží o postupnou globální liberalizaci mezinárodního obchodu.

Přesto jsou tu zjevné argumenty ve prospěch protekcionismu i v 21. století. „Jedním z opodstatněných důvodů, proč by měla země uvalit cla na svůj obchod, je, že tím dojde k posunu směnných relací v její prospěch a na úrok jiných zemí.“⁸ Ještě můžeme uvést další pádné argumenty. Je jím například: „dočasná celní ochrana „odvětví v plenkách“ s růstovým potenciálem může být v dlouhém období efektivní a clo se může za jistých podmínek stát nástrojem snižování nezaměstnanosti.“⁹

Zřetelně je tedy vidět, že v jednotlivých obdobích převažuje ten či onen směr. Obecně z toho vyplývá, že k protekcionismu a opatřením s ním spjatých se jednotlivé ekonomiky uchylují v časech krizí. Snaží se chránit svůj trh před vnějšími vlivy, což je pochopitelné. Naopak liberalismus vstupuje do popředí vždy při ekonomickém růstu dané země.

⁸ SAMUELSON, Paul A. a William D NORDHAUS. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3. s. 311

⁹ SAMUELSON, Paul A. a William D NORDHAUS. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3. s. 311

2. Charakteristika ekonomické role EU v rámci obchodní politiky

V rámci obchodní politiky zaujímá EU velmi zásadní postavení. Po roce 2009, kdy jí byly díky Lisabonské smlouvě rozšířeny její pravomoci, takřka řídí kompletně celou obchodní politiku členských zemí. Její obchodní politika je samozřejmě v určitých směrech značně protekcionistická, i když v jiných směrech je z pohledu protekcionismu velmi benevolentní. Nic méně ochrana vnitřního trhu EU je jistě stále zásadní cíl.

2.1. Stručný popis EU

„Evropská unie je ojedinělé hospodářské a politické společenství 28 evropských zemí, jejichž území tvoří dohromady velkou část evropského kontinentu.

Základy Evropské unie byly položeny jen několik let po doznění druhé světové války. První krok evropské integrace spočíval v upevnění hospodářské spolupráce. Vycházelo se z jednoduchého předpokladu: Je méně pravděpodobné, že státy, které spolu obchodují a jsou tak na sobě ekonomicky závislé, vyvolají ozbrojený konflikt. V roce 1958 bylo založeno Evropské hospodářské společenství (EHS), které ve svých začátcích rozvíjelo hospodářskou spolupráci šesti zemí: Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska, Německo a Nizozemsko. Od té doby došlo k vytvoření rozsáhlého jednotného trhu, který se neustále rozvíjí, aby dosáhl svého plného potenciálu.“¹⁰

Od 1. 7. 2013 ji tvoří oněch zmiňovaných 28 evropských států. Tyto státy dávají dohromady asi 507 milionů obyvatel, což činí zhruba 7,3% světové populace. Evropská unie dosáhla nejvyššího stupně integrace ze všech společenství a unií či aliancí na světě.

Evropská unie je specifickou organizací, na kterou členské státy přenesly některé své svrchované pravomoci, takže se dá říci, že stojí nad členskými státy. Evropská unie má právní subjektivitu a nadstátnost.

2.2. Instituce EU

Celá EU je řízena pomocí několika institucí, které umožňují, popřípadě napomáhají bezproblémovému fungování EU. Každá z těchto institucí má svůj účel, pro který byla založena. Postupem času se názvy některých institucí měnily či upravovaly. V současné době je známe jako: Evropská rada, Rada Evropské unie, Komise, Evropský parlament,

¹⁰ *Evropská unie* [online]. 2014 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/index_cs.htm

Soudní dvůr Evropské unie a Účetní dvůr. „Směr politiky Evropské unie určuje Evropská rada. V čele Evropské rady stojí předseda – v současné době je jím Belgičan Herman Van Rompuy.“¹¹ Funkci legislativní, tedy tvorbu právních předpisů zajišťují především Evropský parlament, Rada Evropské unie a Evropská komise. O dodržování evropského práva se stará Soudní dvůr Evropské unie a kontrolu financování EU provádí Účetní dvůr. Existuje ještě řada dalších institucí či subjektů vykonávajících práci pro EU. Některé subjekty z této skupiny označujeme jako „Poradní orgány EU“.

2.3. Společná obchodní politika EU

Společná obchodní politika EU, znamená, že členské státy převedly dobrovolně své kompetence v oblasti zahraničního obchodu na orgány EU. Členské státy tak nemohou samy rozhodovat např. o změnách celních sazeb vůči třetím zemím, nebo uzavírat celní či preferenční obchodní dohody. Členským státům bylo ponecháno právo uzavírat dohody o hospodářské, průmyslové a vědecko-technické spolupráci, pokud jejich obsah není v rozporu se zásadami společné obchodní politiky.¹²

Právě EU je největším světovým obchodníkem. EU zabírá 40 procentní podíl na světovém obchodu, alespoň co se vývozu týče, což je několika násobně více, než takové velmoci, jakými jsou například USA či Čína. Fakt, že Německo, Velká Británie a Francie patří sami o sobě k desítce nejvíce obchodujících zemí světa, potvrzuje, že obchodní dominance a význam EU je nyní neochvějný. EU je také zapojena do mnoha významných dvoustranných obchodních dohod. Je také velkým zastáncem obchodních zásad WTO.

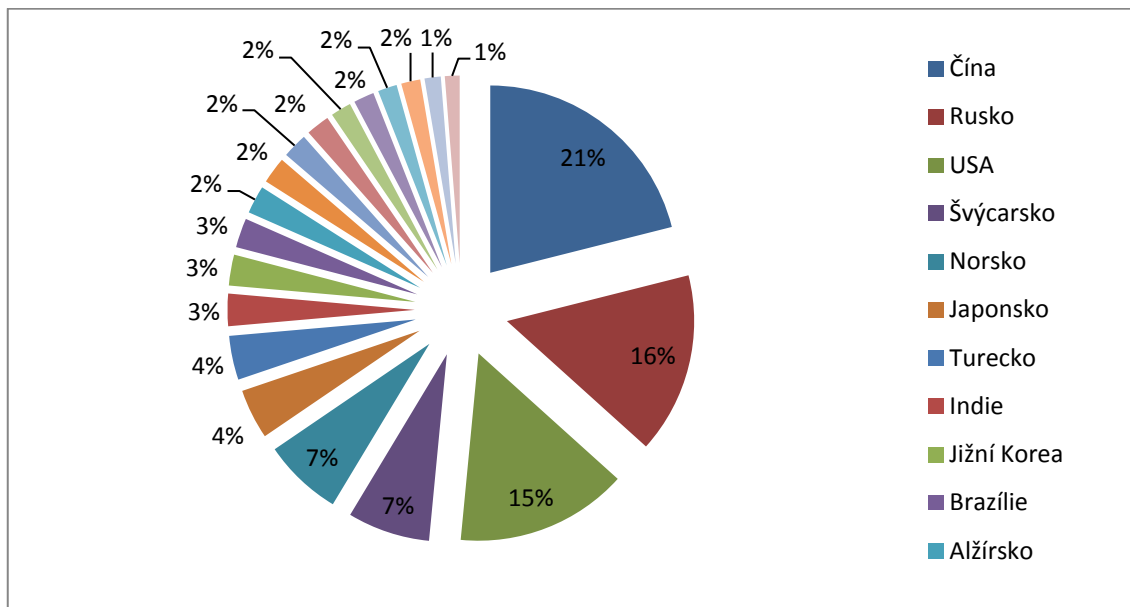
EU ve velké míře chrání svůj vnitřní trh. Nejvíce obchodních kontraktů probíhá uvnitř samotné EU, kde obchodují jednotlivé členské státy mezi sebou. Přidáme-li k EU 28 zbylé státy patřící do ESVO, tak se čísla vývozu i dovozu uskutečňovaných uvnitř Evropy ještě o část zvýší. Po Evropě je nejdůležitějším obchodním partnerem EU Severní Amerika a Asie. Afrika, Latinská Amerika společně se středním Východem činí jen malé procento z celkových vývozu a dovozu a nejsou to tedy příliš významné

¹¹ *Evropská unie* [online]. 2014 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_cs.htm

¹² DLOUHÁ, Jana, Jiří DLOUHÝ a Václav MEZŘICKÝ. *Globalizace a globální problémy: sborník textů k celouniverzitnímu kurzu "Globalizace a globální problémy" 2005-2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006. ISBN 9788087076019.

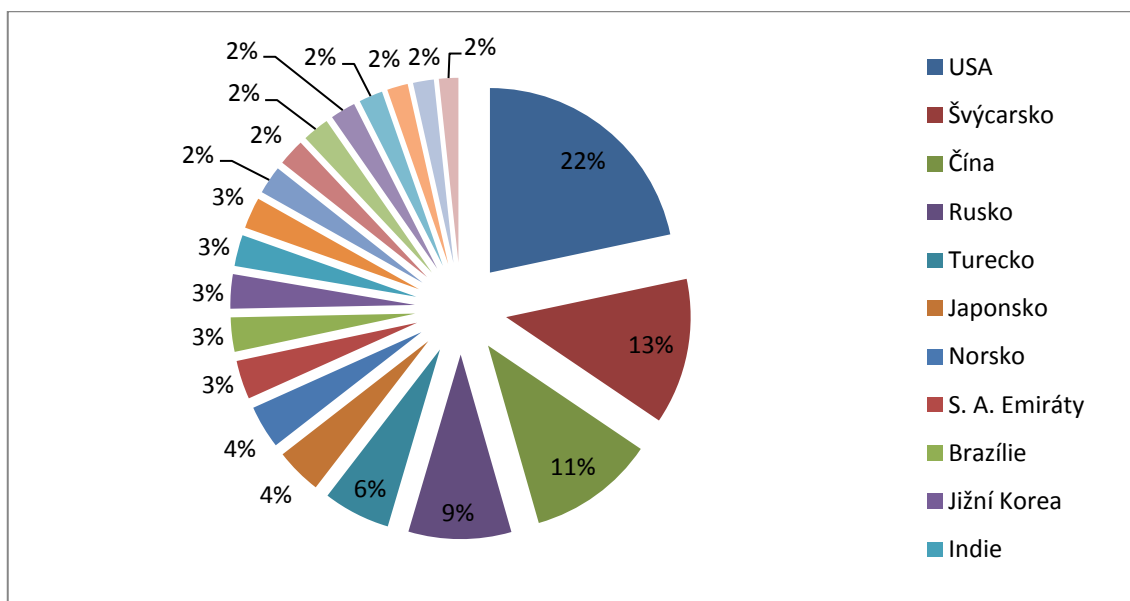
obchodní destinace pro EU. Jedná se o necelá 3 procenta, přičemž přibližně $\frac{3}{4}$ tedy 75 procent zůstává v Evropě.

Obrázek č. 1: Import zboží do EU-28 za rok 2013

Zdroj: European Union in the World – vlastní zpracování

Obrázek č. 2: Export zboží EU-28 v roce 2013

Zdroj: European Union in the World – vlastní zpracování

Obrázky č. 1 a č. 2 nám ukazují poměry obchodů s jednotlivými partnery EU v případě importu a exportu zboží. Na první pohled je zřejmá určitá odlišnost exportu od importu. Zatímco v množství exportovaného zboží z EU dominuje poměrně neohroženě USA, tak v případě importu drží prvenství Čína. Levný dovoz z Asie a Ruska je přeměněn na kvalitní vývoz pro vyspělé země mimo EU, jako jsou USA a Švýcarsko. I takto by se daly shrnout údaje z těchto obrázků.

Největší část zboží ale i služeb je zobchodovaná uvnitř EU. Samozřejmě obchodní význam jednotlivých států EU je naprosto rozdílný. Souvisí to především s vyspělostí dané ekonomiky, ale také s geografickou polohou daného státu. Kulturní rozdíly v jednotlivých zemích mohou být také určitým faktorem, který může ovlivňovat jejich obchodní význam, ale určitě není tento faktor zdaleka tak zásadní jako výše uvedené dva.

EU nejvíce vyvází průmyslové zboží, jehož objem činí téměř 90% vývozu EU. Mezi nejvýznamnější dovozní artikly patří průmyslové zboží, paliva a ostatní druhy zboží nejsou již tak významnou částí dovozu EU. Například potraviny tvoří asi 7% dovozu. Průmyslové zboží, jehož dovážené množství je s přehledem nejvyšší a tedy zastává klíčovou roli v obchodní politice EU, je téměř osvobozeno od cel. Cla uvalená na tento druh zboží jsou velmi nízká, aby byl zabezpečen dostatečný přísun tohoto zboží do EU. Export průmyslového zboží se u všech skupin partnerů EU pohybuje přibližně na stejné úrovni, což je něco mezi 80 a 90 procenty. Naopak dovoz už je mnohem více diferencovaný. Od vyspělejších ekonomik se dováží z drtivé většiny průmyslové zboží, na druhou stranu ze zemí Afriky, Latinské Ameriky atd. jsou naopak dováženy spíše suroviny.

Cla jsou nástrojem protekcionismu a využívá je snad každá národní ekonomika ve své obchodní politice, popřípadě různá společenství. Stejně tak cla používá i EU abych ochránila svůj vnitřní trh, přičemž uvnitř EU funguje tak zvaná bezcelní zóna. Na různé druhy zboží uvaluje různě vysoká cla. U průmyslového zboží se pohybuje průměrná celní sazba kolem 4 procent, avšak část tohoto druhu zboží je zatížena dokonce nulovou celní sazbou. S 16 procenty je (opět průměrná) celní sazba na dovoz zemědělských produktů mnohonásobně vyšší než na výše zmiňované průmyslové zboží. Ještě více je domácí trh EU chráněn před dovozem živočišných produktů, u kterých se pohybuje průměrná sazba kolem 23 procent, a nejvíce zatížené celní sazbou jsou mléčné

produkty, kde se pohybujeme u 49 procent. Textilie společně s oblečením disponují sazbami mezi 7 a 12 procenty.

2.3.1. Cíle a nástroje obchodní politiky EU

Zatímco nástroje obchodní politiky se příliš nemění, tak strategie nejen EU se postupem času upravuje podle toho, jak se světový obchod postupně mění. Pokud se podíváme na rok 1980 a rok 2010 je tu obrovský rozdíl v pojetí světového obchodu. Regionalizace, vyšší stupně integrace jak v EU, tak i v ostatních regionech na světě. Tenkrát ne příliš významné země jako Čína, Indie a mnoho jiných dnes stojí v popředí světového obchodu. Dohání a v některých aspektech dokonce předstihují vyspělé státy Evropy, Severní Ameriky a Východní Asie.

2.3.1.1. Nástroje obchodní politiky

Základní rozdělení nástrojů obchodní politiky EU je:

- cla,
- kvóty,
- dobrovolná exportní omezení a
- defenzivní a ofenzivní obchodní nástroje.

Cla dělíme na dovozní a vývozní, přičemž dovozní cla rozlišujeme smluvní a preferenční. Kvóty se dělí na 3 části. Ochranná opatření proti vyšším dovozům, která sledují dovoz, následuje zpětná kontrola a kontrola před uskutečněním dovozu. Toto opatření je tedy chráněno dvojitou kontrolou. Proti nekalým obchodním praktikám chrání výrobce v EU antidumpingová opatření a opatření proti poskytování nedovolených subvencí. Bezpečnostní opatření mohou zakázat dovoz nebo vývoz a kontrolovat vývoz s dvojitým užitím. Opatření na podporu vývozu je samozřejmě odstraňování překážek na trzích třetích zemí nejen pomocí celní sazby. Dále také systémy podpor vývozu do třetích zemí. Mezinárodní obchodní smlouvy se dělí podle obsahu a podle charakteru obchodních ustanovení. Dle obsahu to jsou obchodní a smíšené dohody. Smíšené se dělí ještě na asociační, kooperační a rámcové. Podle charakteru jsou to preferenční a nepreferenční smlouvy. Preferenční dohody se týkají dohod o vytvoření celní unie a dohod o vytvoření oblasti volného obchodu. Zvláštní skupinou jsou jednostranné preference, které se týkají západní části baltánského poloostrova.

Je tu také různé rozdělení dohod, které jsou uzavírány vně EU. Rozlišují se podle toho, s kým jsou tyto dohody uzavírány. Dohody o volném obchodu a různé regionální dohody označujeme jako bilaterální. Multilaterální dimenze obchodní politiky jsou dohody s WTO a dalšími mezinárodními organizacemi. Naopak celní preference k jinému státu označujeme jako autonomní dohody.

Netarifními nástroji obchodní politiky jsou jakákoliv opatření kromě cel, které jakýmkoliv způsobem ovlivňují obchod. Netarifní nástroje jsou brány jako protekcionistická opatření.

2.3.1.2. Cíle obchodní politiky EU

Dalo by se říci, že do roku 2006 vyjednávala EU o své zahraniční obchodní politice jen se 3 typy stran. „Reciproční snížení cel v rámci zón volného obchodu s ostatními evropskými zeměmi (tj. bilaterální dohody se státy ESVO z roku 1973), reciproční snížení cel s neevropskými bohatými zeměmi v rámci GATT/WTO (jako v roce 1967 Kennedyho kolo nebo 1994 Uruguayské kolo) a jednostranné celní preference pro rozvojové země.“¹³ V roce 2006 si EU vytyčila nový cíl známý jako Globální Evropa. Byli stanoveni primární partneři pro vytvoření nových zón volného obchodu. EU se zaměřila na východoasijskou část, konkrétně na ASEAN, Indii, Jižní Koreu a MERCOSUR. Komise zde viděla možnosti dalšího ekonomického růstu EU. Tyto země mají velký potenciál, a proto je toto strategické rozhodnutí velmi důležité. Oproti vyspělým zemím jako USA a zemím EU rozvíjející se země rostou a zabírají čím dál větší podíl na světovém obchodu právě na úkor vyspělých zemí. Jedná se především o země BRIC. Proto rozhodnutí o zintenzivnění spolupráce s Indií, jako s jednou ze zemí BRIC může být pro evropskou ekonomiku velmi přínosné. Nové dohody budou, na rozdíl od těch minulých, příslibem mnohem hlubší spolupráce. Upouští se totiž od tzv. „mělkých“ zón obchodu. Investice, veřejné zakázky, podpora práv duševního vlastnictví a mnoho dalšího budou zahrnovat nové smlouvy s těmito zeměmi.

Nová desetiletá strategie z roku 2010 „inteligentní, trvale udržitelný růst, který podporuje sociální začleňování“ by měla pomoci udržet Evropě její konkurenceschopnost. Tato dohoda samozřejmě obsahuje i části zaměřené na obchodní

¹³ BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4568-8. s. 358

a investiční politiku. Tyto části byly Komisí nazvány „Obchod, růst a světové záležitosti“. Jde o pokračující integraci, která má samozřejmě zjednodušit a více provázat obchod mezi zeměmi. Zahrnuje to i neustálé snižování cel, což je stále důležité, nicméně je třeba se zaměřit i na jiné stránky integračního procesu. Mnohem složitější je pak umožnění přístupu na trh pro služby, ale také zajistit na trhu nové investiční možnosti. Prakticky se jedná opět o prohlubování „mělkých“ zón volného obchodu. Toto prohlubování dohod o investice, služby, veřejné zakázky a jiné by mělo zahrnovat i kolo z Dauhá. To sice zůstává pro EU prioritním, ale sladit zájmy 150 zemí je úkol více než náročný. Proto EU postupně směřuje více k bilaterálním dohodám.

EU má dohody o evropském hospodářském prostoru a dvoustrannou smlouvu se Švýcarskem. Evropsko-středomořská dohoda o přidružení je velmi ambiciózní projekt. Tento projekt plánuje postupné přidružení středomořských zemí nacházejícím na africkém kontinentu. Jsou to Maroko, Alžírsko, Tunisko, Egypt, Izrael, Palestinská samospráva, Libanon, Jordánsko, Sýrie a Turecko. Podstatou těchto dohod je, že EU svá cla uvalená na dovoz z těchto zemí sníží či odstraní mnohem rychleji, než tyto země cla na dovoz z EU. EU už svou část dohody plní. Odstranila cla na průmyslové výrobky a pokračuje ve snižování svých celních sazeb na ostatní zboží. Tzv. Arabské jaro táhnoucí se od konce roku 2010 do současnosti způsobilo neodstranění celních sazeb na průmyslové zboží ze strany zmíněných 10 států, které přislíbily svá cla odstranit do konce roku 2010. Tím alespoň prozatím zastavilo proces vytváření zóny volného obchodu v celém středomoří. Samozřejmě i zde vyjednává EU o těsnějších obchodních vztazích. Primární cíl je nyní dosáhnout Evropsko-středomořské zóny volného obchodu. Bohužel fakt, že tyto země jsou pro evropské výrobce téměř bezcenné, tak z pohledu výrobců těchto zemí je EU střed jejich obchodních dohod. Zatím největší krok směrem k EU udělalo Turecko, které jednostranně a ve výši celních tarifů EU zavedlo své celní tarify na dovoz průmyslového zboží ze třetích zemí. Tím se k EU z těch 10 zemí přiblížilo nejvíce, ale stále při sestavování zahraniční obchodní politiky nemá žádný hlas.

Stabilizace zemí Západního Balkánu a podpora jejich co možná nejrychlejšího přechodu na tržní ekonomiku jsou také cíle EU. Tedy samotné cíle jsou trochu náročnějšího charakteru. Je to začlenění vybraných zemí z této oblasti do EU. Již nyní jsou zde uplatňovány tržní preference, ale stejně jako u Středomořské oblasti jsou zatím jen

jednostranné. Tyto preference zahrnují téměř veškeré možné zboží. Příklad toho, kam by měly vybrané země jako Makedonie a Černá hora dojít, je vstup Chorvatska, které se k EU připojilo 1. 7. 2013. Do té doby bylo Chorvatsko také jednou ze zemí Západního Balkánu, která čekala na přijetí do EU a využívala její jednostranné preference.

Země, které měli v dřívější době své kolonie, zatlačili na zahraničněobchodní politiku EU, aby se na tyto bývalé koloniální oblasti vztahovali také určité zvýhodňující dohody. Samy státy totiž preferenčně zacházeli se zbožím z těchto zemí a samozřejmě chtěli tyto dohody zachovat i po vstupu do EU.

EU jednostranně zvýhodňuje také chudé země. Týká se to téměř všech rozvíjejících se zemí světa. Tyto země se dělí do dvou skupin, podle druhu preferencí, které jim EU poskytuje. Běžný všeobecný systém preferencí je první z nich. Tento systém je připraven pro všechny rozvíjející se země, které to dle EU potřebují. Ta druhá skupina, tedy Zvláštní všeobecný systém preferencí, zahrnuje ty země, které si EU vybrala a chce jim pomoci. Této skupině jsou poskytovány výhody ve větším rozsahu. Aby mohly země využívat širších výhod poskytovaných ve druhé skupině, musí splňovat určité podmínky. Týká se to pracovních práv, ochrany životního prostředí a boje s nezákonnými drogami. Pokud se v těchto bodech přibližují představám EU, pak jsou zařazeny do druhé skupiny. Také sem EU zařazuje velmi chudé země, i když nesplňují tyto podmínky.

2.3.2. Antidumpingová opatření

„Dumpingem se nejčastěji rozumí prodej vyváženého zboží za hranicemi levněji, než v zemi výroby. Jindy se rozumí dumpingem prodej zboží za hranicemi se ztrátou, tedy pod výrobními náklady.“¹⁴ Antidumpingová cla mají za úkol zabránit takovýmto praktikám zahraničních výrobců. WTO dovoluje zemím, nebo společenstvím jako EU, které uplatňují společnou obchodní politiku uvalit cla právě na ty dovozy, které by měly být prodávány v dumpingových cenách. Podmínkou pro uvalení těchto cel je, že dumping „způsobuje či hrozí, že způsobí materiální újmu zavedenému odvětví“. USA a EU hojně využívají tyto antidumpingová cla, aby ochránili své domácí trhy, ale samozřejmě jen na ty dovozy, které splňují dané podmínky pro uvalení cla. V EU se o tato cla stará Evropská komise, která i zjišťuje, zda došlo k dumpingu na základě stížností, které obdrží. Toto rozhodování o tom, zda se skutečně jedná o dumping, je

¹⁴ *ITBIZ* [online]. 2014 [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://www.itbiz.cz/slovník/ekonomie/dumping>

značně nelehké. Někdy bývají tato rozhodnutí hodnocena na základě vlastních pocitů Evropské komise. Ne vždy je totiž snadné, nebo dokonce možné s určitostí zjistit zda se jedná o dumping. Každopádně prověření oněch stížností je prvním krokem, který vede k uvalení antidumpingového cla, ale nikoli posledním. Dále je třeba zjistit, zda skutečně došlo na straně výrobců EU k nějaké újmě, kterou by mohl mít tento dumping na svědomí. Pokud se i tento druhý krok potvrdí, tak tehdy může Evropská komise uvalit na tyto dovozy antidumpingové clo. Toto clo uvalené Evropskou komisí je ale pouze přechodné. Může být uplatňováno po dobu 6 až 9 měsíců. Pro uvalení řádného antidumpingového cla, které zůstává v platnosti po dobu 5 let, musí toto rozhodnutí v průběhu 6 až 9 měsíců potvrdit Rada. Existuje ještě jiná možnost, jak se lze vyhnout uvalení těchto cel. Jde o tzv. „cenové závazky“. O nich může s exportující zemí vyjednávat Komise. Účelem je, aby si vývozci účtovali naopak vysoké ceny. Na oplátku Komise pozastaví nebo dokonce ukončí své antidumpingové šetření. Přestože je uvalení antidumpingového cla pro EU ekonomicky jistě výhodnější, tak politicky jsou příznivější tyto „cenové závazky“. Důvod je prostý. Exportující země nepodávala stížnosti na novou ochranu domácího trhu EU. Nicméně antidumpingová cla nejsou uvalována nijak horlivě. Tyto cla sice ochrání domácí výrobce, ale v podstatě poškodí spotřebitele. Většinou však Komise volí jinou cestu, než jakou jsou tyto cla. Avšak je-li Komise přesvědčena že uvalení onoho cla je v zájmu celé EU, a to jak v zájmu výrobců tak i spotřebitelů, nebo EU jako celku, tak tehdy sáhne k tomuto řešení.

2.3.3. Zahraničněobchodní politika EU

Velká část pravomocí vztahujících se k zahraničnímu obchodu a obchodní politice s ním spojené byly převedeny na samotnou EU, čímž dostaly nadnárodní pravomoc. Mezinárodní obchodní dohody leží tedy čistě v rukou EU a jejich institucí a žádná z členských zemí EU nemá právo tyto dohody uzavírat, ani vydávat jakékoliv zákony spojené se zahraničním obchodem. Kdyby každá ze zemí řídila vlastní zahraniční obchod separovaně, neměli by ani zdaleka na mezinárodní scéně takový vliv jako EU jako celek. Dalo by se říci, že nechat zahraničněobchodní politiku v rukou jednotlivých států by každý z těchto států poškodilo. Postupem času se celní sazby stávali méně důležitými a jejich význam v zahraničněobchodní politice klesal, také díky tomu, že EU celní sazby postupně snižovala, až se u některých druhů zboží staly tyto sazby naprosto bezpředmětnými. Právě tyto skutečnosti vedly k tomu, že Lisabonská smlouva z roku

2009 rozšířila škálu pravomocí EU o obchod se službami, přímé zahraniční investice a některá práva duševního vlastnictví.

Přímé zahraniční investice jsou investice do jiné země za účelem získání podílu na kmenových akcích a rozhodovacích pravomocích ve výši alespoň 10% (či takového podílu, který dává zahraničnímu investorovi rozhodující pravomoci). Podmínkou je trvalý zájem investora na společnosti a jeho podíl na řízení.¹⁵ Přímé zahraniční investice mívají kladný dopad na hostitelskou ekonomiku, ale v některých případech mohou mít nulový efekt, ba dokonce i nežádoucí ekonomické dopady. Z kladných dopadů můžeme jmenovat vytvoření nových pracovních míst, a to nejen ve firmě investorů, ale i ve firmách, které dodávají zahraničním investorům potřebné materiály, což má samozřejmě za následek zvýšení zaměstnanosti, a tedy i pozitivní vliv na celý region. Dále jsou to příjmy vlády z privatizace, která je pro některé přímé zahraniční investice nezbytná. Jako pozitivní dopad můžeme uvést i restrukturalizaci v hostitelské zemi. Zvýšení vývozní výkonnosti a především nedluhové financování deficitu běžného účtu jsou pro hostitelskou zemi velmi cenné dopady přímých zahraničních investic. Přispívají totiž ke zlepšení vnější rovnováhy, a také ke stabilitě měny. Ovšem při vytlačení již existujících investic přináší nové přímé zahraniční investice takřka nulový efekt. Pokud nové PZI nenavazují dodavatelsko-odběratelské vztahy s domácími firmami, tak tím domácí ekonomice také velkou měrou nepřispívají. Následná repatriace zisků také poškozuje hostitelskou zemi. Pro nové PZI je třeba vytvořit vhodné podmínky jako například úlevy z daní a v některých případech i dotace ze státního rozpočtu. Nežádoucí vliv mají odlivy PZI z hostitelské země po skončení zvýhodňujících opatření. Toto jsou jen některé pozitivní a negativní vlivy, které s sebou PZI přináší.

Poslední zmiňované duševní vlastnictví má nemalý vliv na konkurenční boj napříč celým světem, protože například Šampaňské víno je díky těmto právům chráněno proti jeho padělatelství. Standardy EU, které se týkají právě duševního vlastnictví, respektují i země mimo EU, což jen dokládá jejich důležitost v obchodní politice EU. Se všemi těmito aspekty v ruce má EU ještě větší vliv, než by měl jakýkoliv jednotlivý stát Evropy.

¹⁵ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v české republice : teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

3. Zhodnocení přínosů a nákladů obchodní politiky EU

Můžeme bezpochyby říci, že společná obchodní politika je jednotlivým členským zemím spíše ku prospěchu. EU jako celek má mnohem větší vliv v zahraničním obchodu i politice, než jednotlivé státy samostatně. Obchodní politika EU ochraňuje domácí, tedy evropský, trh velmi obstojně. Vyjednává také oboustranně prospěšné bilaterální dohody po celém světě, které podporují mezinárodní obchod celé EU. Na druhou stranu je pravda, že zavedení společné obchodní politiky znamenalo velkou hrozbu pro některé členské země, a především jejich tuzemské výrobce. Nárazový příchod velké konkurence prověřil konkurenceschopnost většiny výrobců v nově připojených zemích. Nákladné může být také plnění jednotlivých nařízení a ustanovení EU.

3.1. Ekonomika a obchodní politika ČR před vstupem do EU

Ekonomika i obchodní politika ČR, popřípadě ČSR, se postupem času vyvíjela a obměňovala. ČR, ať už jako samostatnou zemi, nebo jako součást ČSR zasáhlo několik radikálních i postupných obměn, které se týkaly ekonomiky a obchodní politiky, která byla v rámci této země, nebo v dřívějším spojení dvou zemí, uplatňována.

Jako 2 nejdůležitější změny, které měly největší vliv na ekonomiku a obchodní politiku a vlastně na celkový chod obchodu a fungování země můžeme jmenovat přechod z centrálně plánované ekonomiky na tržní a samozřejmě vstup do EU. Dalo by se říci, že jedno vedlo k druhému, nebo lépe, že bez jednoho by nemohlo být druhé. Bez ekonomické transformace na tržní ekonomiku by vstup do EU nemohl být reálným cílem.

3.1.1. Ekonomická transformace ČR

Rok 1989 odstartoval radikální změnu ekonomiky ČR, tehdy ještě ČSR. Transformace z centrálně plánované ekonomiky na tržní ekonomiku byl nelehký úkol. Z původního státního vlastnictví se muselo přejít na soukromé. Teprve kapitalismus přiblížil ČR západním zemím a odstartoval obchodní činnost s nimi. Nejdříve však musely v ekonomice nastat změny nezbytné k této transformaci. Liberalizace cen, zahraničního obchodu a investic, odstranění vládních subvencí, zásadní strukturální změny, odstranění vládních subvencí, vytvoření kapitálových a finančních trhů a samozřejmě

všudy přítomná privatizace. To vše bylo třeba vykonat pro úspěšnost této operace. Změnám se nevyhnul ani soudní a bankovní systém. Dohromady jsou to naprosto nezbytné kroky k vytvoření fungující tržní ekonomiky.

Tabulka č. 1: HDP ČR - index fyzického objemu (předchozí rok =100)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
-	90	98	101,2	102,9	106,2	104,5	99,1	99,8

1999	2000	2001	2002	2003
101,7	104,2	103,1	102,1	103,8

Zdroj: Český statistický úřad – vlastní zpracování

Tabulka č. 1. nám ukazuje meziroční vývoj HDP v ČR od roku 1991 až po rok 2003. Do roku 1993 HDP značně klesal, což byl následek nedávného přechodu z centrálně plánované ekonomiky na tržní. Ekonomika nebyla ještě zcela stabilizovaná a obchod se západní částí Evropy, zrovna tak i se zaoceánskými zeměmi byl z naprosté většiny pouze na papíře a v rámci uzavírání dohod. Svůj podíl na tom mohly mít i rozepře uvnitř státu tehdy ještě ČSR, kde část občanů, především slovenské národnosti, bojovala za odtržení právě slovenské části země a o její osamostatnění. Mírně zlepši, a tedy slabý růst HDP ČR můžeme zaznamenat v roce 1993. Tehdy už ČR figurovala jako samostatný stát. V dalších letech tento trend pokračoval a postupně se tempo růstu zvyšovalo. V letech 1997 a 1998 nastal drobný propad růstu HDP. Následně začalo HDP ČR opět růst s proměnlivým tempem až do doby těsně před zakončením ekonomické transformace, která byla zakončena v roce 2004 vstupem ČR do EU.

Tabulka č. 2: HDP v ČR a SR - index fyzického objemu (předchozí rok =100)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
ČR	-	90	98	101,2	102,9	106,2	104,5	99,1
SR	-	82,5	94,2	100	103,6	108,1	106,7	105,7

1998	1999	2000	2001	2002	2003
99,8	101,7	104,2	103,1	102,1	103,8
104,4	100	101,4	103,5	104,6	104,8

Zdroj: Český statistický úřad – vlastní zpracování

Vývoj meziročního srovnání HDP ČR a SR nám vyjadřuje Tabulka č. 2. U SR si můžeme všimnout, že na rozdíl od ČR nezaznamenala žádný meziroční pokles HDP od roku 1993 až do 2003. V některých letech můžeme vidět vyšší tempo růstu HDP u ČR a v jiných zase u SR. Přesto je ČR považována za zemi, která se s ekonomickou transformací vypořádala nejlépe ze všech zemí střední a východní Evropy, které touto transformací prošly.

3.1.2. Obchodní politika ČR před vstupem do EU

ČR před vstupem do EU a uplatňováním společné obchodní politiky měla zavedené své dohody a ujednání o mezinárodním obchodu. Ať už šlo o GATT/WTO, o GSP, nebo vlastní bilaterální a autonomní dohody. ČR se velmi aktivně zapojovala do oblastí mezinárodního obchodu. Sama uzavírala velké množství smluv a dohod s jinými zeměmi o zvýhodňování obchodovaného zboží.

3.1.2.1. ČR a dohody s GATT a GSP

Československo se zapojovalo již do tvorby mezinárodní obchodní organizace, která by měla za úkol ujednávání všeobecných dohod o clech a obchodu. Jelikož šlo tehdy o socialistickou zemi, tak to bylo velmi nestandardní. Bohužel ekonomické změny v Československu iniciativě v GATT, dnes už WTO, příliš nepomáhaly. Postupně byly Československu odebrány všechny výhody a nakonec i ze strany USA uvalena maximální cla. Doložka nejvyšších výhod byla mezi USA a Československem vzata opět v platnost až v roce 1990. Přes politickou nepřízeň se Československo těšilo i tak nadstandardnímu zacházení. Bylo jím především zvýšení konkurenceschopnosti pro vyvážené zboží.

GSP měl za úkol pomáhat jednotlivým rozvojovým zemím. Přispíval ke zvýšení konkurenceschopnosti vyváženého zboží z rozvojových zemí. Od roku 1991 se tento systém týká i České Republiky. Vyspělé tržní ekonomiky, tedy státy západní Evropy i vyspělé mimoevropské státy pomáhaly pomocí dohod, které odlišovali přístup k těmto zemím v oblasti zahraničního obchodu. Napomáhaly tak i státům střední a východní Evropy, v kterých probíhala ekonomická transformace z centrálně plánovaných ekonomik. Prozatímni a později asociační dohody ukončili uplatňování GSP ze strany EU k jednotlivým zemím procházejícím touto transformací.

3.1.2.2. Netarifní a smluvní nástroje zahraničně obchodní politiky ČR

Netarifní nástroje, které v dnešní době stále více nabývají na významu, jsou klíčem zahraničně obchodní politiky zemí. Technické, zdravotní a ekologické normy i množstevní omezení pohybu zboží přes hranice států mohou být použity jako netarifní nástroje. ČR nebyl ve využívání netarifních nástrojů příliš kreativní. Uplatňování exportních a importních licencí, které měla právo udělovat Licenční správa. Ta měla udělování těchto licencí projednávat s odpovídajícími resorty. Udělování licencí jen poukazuje na velmi malý zájem o řízení zahraničně obchodní politiky v ČR jako takové. Dá se říci, že reálně se jednalo o dohled nad pohybem státem vybraného zboží přes hranice. Jednalo se o zboží typu zbraní, drahých kovů, uměleckých děl a nebezpečných látek. Netarifní nástroje definované GATT/WTO se ČR vyhýbaly velkým obloukem. Za největší pokrok se dalo považovat udělování množstevních licencí na oboustranný pohyb zboží jako například textil. Byly uzavřeny se zeměmi EU, USA a Kanadou. Ovšem srovnání očekávaných a reálných výsledků pro ekonomiku ČR bylo velmi asymetrické.

Antidumping je pro ČR samostatná kapitola. S jeho využíváním má mnohem větší zkušenosti, ale bohužel i ze strany exportéra, na něhož byla antidumpingová opatření uvalena. Za dob centrálně plánované ekonomiky ale i v době ekonomické transformace se často ceny výrobků prodávaných na domácím trhu a těch vyvážených naprosto lišili. Ne zřídka se došlo během antidumpingové šetření k rozhodnutí, že na českého vývozce budou tato opatření uvalena. Naopak antidumpingová opatření na zboží dovážené do ČR přišla možná až příliš pozdě. Teprve rok 1997 přinesl schválení zákona na ochranu před těmito nekalými praktikami. Takto pozdní příchod zákona zapříčinil vyřazení několika domácích výrobců ze hry kvůli nepostihování dumpingových dovozů. Navíc aby mohly být dovozy takovými opatřeními postihnuty, je zapotřebí nemalých znalostí, ale také finančních prostředků. Je totiž třeba prokázat všechny 3 předpoklady dumpingu.

V oblasti smluvních nástrojů se ČR angažovala mnohem aktivněji. Téměř okamžitě po zahájení transformačního procesu začala vyjednávat bilaterální dohody se zeměmi a společenstvími Asie a Afriky, které měli za následek výrazné snížení celních sazeb. Jak již je výše uvedeno, v roce 1990 byla obnovena doložka nejvyšších výhod mezi USA a ČR. Díky značným aktivitám se rušili i množstevní kvóty a limity, nebo se

v některých případech alespoň navyšovaly. Jednalo se tehdy především o obchod s textiliemi. Bohužel v mnoha případech, jak již bylo také řečeno, praktiky českých vývozců zapříčinily uvalení antidumpingových opatření na české zboží. Na druhou stranu se začalo se zeměmi bývalého SS obchodovat za stejných podmínek, jako s vyspělými tržními ekonomikami, což mělo za následek nemalý pokles odbytu českého zboží do těchto zemí, ale také snížení přílivu zboží z těchto zemí. Náhle a ve velké míře zredukovaný obchod s těmito zeměmi, mezi které patřila i Čína, značně poškozovalo domácí výrobce i domácí ekonomiku.

3.1.2.3. Obchod mezi ČR a SR

I přes politické odtržení těchto dvou zemí bylo vyvinuto značné úsilí i zachování obchodní propojenosti. Řada smluv uzavřených ještě před samotným odtržením to mělo zajišťovat. Například volný pohyb zboží a služeb spolu s pokračující integrací těchto dvou zemí. Dále uplatňování společné celní a obchodní politiky vůči třetím zemím a mnohé další upřesňující dohody. Kromě logického zachování obchodní vztahů mezi zeměmi bez jakýchkoliv nástrojů zahraničně obchodní politiky, šlo také o zachování multilaterálních smluv uzavřených ještě jako Československo. Neméně důležité vztahy vůči EU a GATT a jejich zachování bylo pro oba státy velmi hodnotné. Clearingová platební dohoda mezi ČR a SR byla v roce 1995 ze strany ČR vypovězena. Příčinou se stala směnitelnost české koruny v zahraničí.

3.1.2.4. Obchodní vztahy mezi ČR a EU

Prioritní dohody pro ČSR a později pro ČR byly ty, které byly orientované na Evropské společenství a Evropské sdružení volného obchodu. To potvrzuje to, že Maďarsko, Polsko a Československo v roce 1991 podepsaly Asociační dohody s Evropským společenstvím, což bylo pouhé dva roky po začátku ekonomické transformace v Československu. Asociační dohody zajišťovaly postupnou liberalizaci obchodu mezi oběma stranami. Tato liberalizace ale neprobíhala z obou stran stejným tempem a stejnou měrou. Zatímco úplné uvolnění obchodu ze strany Evropského společenství bylo v dohodě stanoveno na maximálně 6 let od uvedení dohody v platnost, tak na straně Československa se jednalo o 10 let. V den zahájení platnosti těchto dohod byly ze strany společenství uvolněny téměř $\frac{3}{4}$ dovozů. Naopak například ze strany ČR se jednalo pouze zhruba o $\frac{1}{4}$ dovozů ze společenství. Existovaly také speciální předem definované položky, které bylo až už pro jednu, či druhou stranu citlivou stránkou

zahraničního obchodu. Citlivé položky ve směru z ČR do Evropského společenství, jako hutnické, textilní a částečně i chemické zboží a produkty, měli zvlášť stanovená pravidla pro jejich obchodování mezi oběma stranami. Úplně jinému zacházení se dostalo i zemědělství. To bylo ošetřeno v dohodách tak, že z obou stran mohly být uplatňovány výhody stejné úrovně, protože pro ES a dnes EU bylo zemědělství z pohledu protekcionismu vždy na prvním místě.

Jen pár měsíců po uzavření Asociačních dohod se posunuly i vztahy Československa k Evropskému sdružení volného obchodu. V únoru 1992 byla podepsána dohoda o volném obchodu, která měla odstranit veškeré obchodní překážky. Už jen podepsáním těchto dohod se mělo zliberalizovat více jak $\frac{3}{4}$ obchodu. Jedinou výjimkou se stalo opět zemědělství. Obchod se zemědělskými produkty musel být i nadále řešen za pomoci bilaterálních smluv.

Obě dvě dohody byly po rozdělení Československa v roce 1993 převedeny na obě ze zemí, a tím tedy zachovány.

Hodnota vývozu ČR vykazovala slabý pokles po změně režimu a začátku ekonomické transformace. Je to období navazování nových dohod se západním světem, takže takovýto mírný pokles určitě není překvapivý. Ovšem mnohem zřejmější je obrovský nárůst vývozu v roce 1993, který činí téměř 70%. Zdálo by se, že tím hlavním faktorem, který má na svědomý takto velký nárůst je osamostatnění České Republiky, ale je třeba brát v potaz uzavření velmi důležitých dohod v přecházejících dvou letech. Koncem roku 1991 uzavření asociační dohody, tedy dohody o přistoupení k EU a začátkem roku 1992 uzavření dohody o volném obchodu s Evropským sdružením volného obchodu. V dalších letech jsou už jen proměnlivě střídány silnější a slabší růsty až na výjimky, jako Světová ekonomická krize v letech 2008 a především 2009. Uzavření již zmiňovaných důležitých dohod mělo ale také za následek značný nárůst dovozu do ČR. Ten se blížil až k 50 procentům. Dále pak také proměnlivou měrou rostl opět až na rok 2009, kdy následkem krize byl zaznamenán pokles.

3.1.3. Příprava ČR na vstup do EU a její ekonomická integrace

Ekonomická integrace začala už samotným podepsáním dohod o přistoupení do EU. Ihned po tomto aktu se začali uplatňovat ujednané preferenční výhody v mezinárodním obchodu. Aby tomu tak mohlo být, tak musely být odstraněny bilaterální dohody a místo nich uvedeny v platnost tyto. Nicméně státy, které tyto dohody o přistoupení

podepsaly, byly na velmi odlišné ekonomické úrovni, než státy EU. Proto EU uplatňovala preferenční výhody ve větší míře, než země na druhé straně dohod. Také měla kratší dobu na úplné odstranění všech protekcionistických překážek. S rokem 1997 zmizeli veškeré tarifní nástroje zahraniční obchodní politiky ze strany EU. Výjimkou zůstalo pouze zemědělství. Zemědělství bylo a je pro EU nejvíce chráněnou položkou zahraničního obchodu, a proto není ničím překvapivým, že i po roce 2001 přetrvávala některá omezení na obchod s ním. Kromě zemědělství se tato omezení týkala také služeb.

Dohody udělali z EU pro ČR prioritní destinaci pro zahraniční obchod. To se týkalo jak strany vývozu, tak i dovozu. Díky tomu raketově vzrostl vývoz ČR během deseti let po sametové revoluci. Zhruba 2/3 dovozu do ČR pocházelo z EU. Tím se zahraniční obchod stal stěžejní oblastí pro růst ekonomiky ČR. Z počátku ale situace nebyla zdaleka optimální, alespoň z pohledu ČR. Zprvu na dohodách profitující EU si však postupem času vyměnila s ČR svou roli. V období vstupu ČR do EU se změnila platební bilance ČR ze záporné na kladnou. ČR se tedy díky těmto podmínkám, kterým musela čelit, připravila nejen na jednotný trh, který ji po vstupu čekal, ale také s postupem času značně profitovala ze spolupráce s vyspělými zeměmi EU.

Přímé zahraniční investice sehráli také nemalou roli pro formování tržní ekonomiky ČR a vlastně všech zemí Střední a Východní Evropy, které se měly k EU připojit. I když z počátku byl poněkud opatrný, ale to se v průběhu devadesátých let změnilo. Vysoce kvalifikovaná pracovní síla, velikost trhu, geografická poloha ČR, dostatečně rozvinutá infrastruktura a průmyslová tradice v ČR a proti západním zemím Evropy nevelké výrobní náklady. Všechny jmenované výhody byly předními faktory, které kladně ovlivňovaly příliv přímých zahraničních investic. Tyto investice ČR velmi pomohly, a to nejen tvorbou nových pracovních míst. Také nové výrobní kapacity a modernizace služeb byly důležité přínosy. Těsně před vstupem ČR do EU pocházelo přes 80 procent těchto investic ze zemí EU.

Samozřejmě se přistupující země nevyhnuly ani legislativní integraci. Většina nařízení a předpisů, které bylo třeba zanést do národních legislativ, se týkalo právě jednotného trhu. Implementace norem a předpisů se ČR nedařila tak dobře, jako ekonomický růst a zlepšování svého postavení v mezinárodním obchodě. V této části integrace byla z té dosud největší přistupující skupiny nejhorší. Musela své nedostatky dohánět ještě celý

rok po vstupu do EU. Každopádně poté už bylo vše v naprostém pořádku a stejně jako u ostatních zemí i ČR vstup do EU napomohl ke značnému zlepšení právního prostředí.

3.2. Ekonomické a neekonomické dopady vstupu ČR do EU

Vstup ČR do EU s sebou přinesl hodně změn. Velká část z nich měla pozitivní ekonomický dopad na ČR. Ale vstup a samotné členství v EU není zadarmo. Bylo a je třeba stále vynakládat určité prostředky, pro splnění všech požadavků, které jsou kladeny na jednotlivé členské státy. Některé dopady měly větší rozsah a jiné menší. Ale ekonomickou stránkou věci to nekončí. Je tu mnoho neekonomických změn, se kterými se musela ČR vypořádat.

3.2.1. Ekonomické dopady vstupu ČR do EU

Ekonomické dopady se odvíjejí od vývoje investice směřovaných do dané země, od její zahraniční obchodní činnosti, zaměstnanosti, vývoje HDP, vývoje inflace a celkově cenové hladiny, a také mnoha jiných ukazatelů. Pozitivní či negativní vývoj takovýchto ukazatelů ukazuje, jak moc byla země na takto zásadní krok připravena. Je také velmi podstatné, jak se s vstupem do EU vyrovnaly podniky.

3.2.1.1. Zhodnocení přínosů vstupu ČR do EU

Prvním neopomenutelným přínosem vstupu ČR do EU je jistě dokončení procesu ekonomické transformace. Po aktu přistoupení se z ČR stala vyspělá tržní ekonomika.

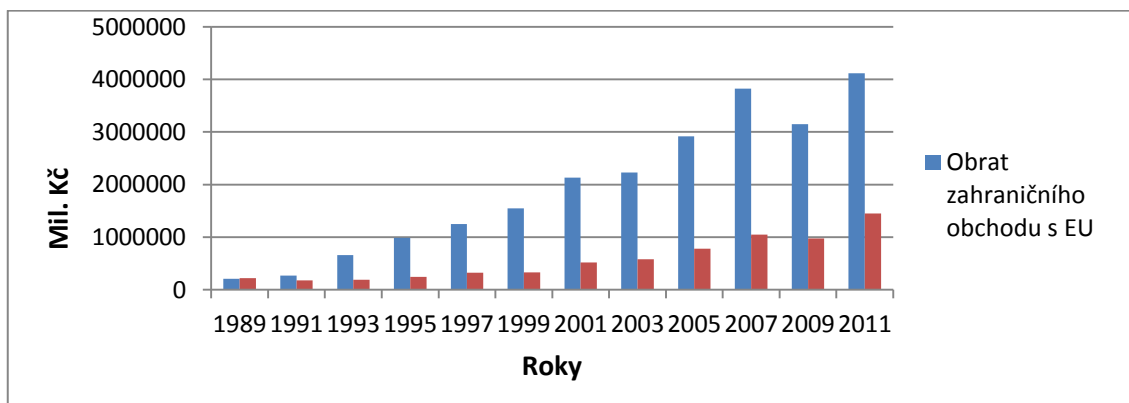
Snad největší přínos vstupu ČR do EU byl v rámci zahraniční obchodní politiky. Ta se velmi slibně rozvíjela již po uzavření smluv ČR o přistoupení k EU. „Po květnu 2004 se zahraniční obchod zintenzivnil a jeho akcelerace se stala nejvýznamnějším hospodářským důsledkem přistoupení.“¹⁶ Samotný vstup do EU ještě vylepšil postavení ČR v rámci obchodu uvnitř EU. To ale nebyla jediná oblast. Tím, že se ČR stala součástí EU, vzrostl její vliv i na obchod se třetími zeměmi díky uplatňování Společné obchodní politiky. Nedlouho po začátku ekonomické transformace ČR se jejím největším obchodním partnerem stala EU a to se nezměnilo ani po jejím přistoupení.

¹⁶ MAREK, Dan a Michael BAUN. *ČESKÁ REPUBLIKA A EVROPSKÁ UNIE*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

Objem obchodu mezi nimi po vstupu ještě vzrostl, a tím vzrostl i význam EU v zahraničním obchodu.

Na stranách vývozu a dovozu se vývoj odehrává v přibližné rovině. Postupem času obě veličiny narůstají až na výjimky pro specifická období. V roce 2009 se jednalo o mnohem výraznější propad dovozu, než na straně vývozu. Tato situace nám říká, že ČR se ze strany platební bilance vyrovnala s krizí velmi dobře, ale bohužel i tak to mezinárodní obchod ČR ochromilo oboustranným poklesem. Od roku 1989 do roku 2004 až na 2 světlé výjimky se ČR pohybovala na záporné straně bilance. Počáteční prohlubování obchodních vztahů především s EU měla sice za následek nárůst vývozu, ale také dovozu, a to v mnohem větší míře. Nejnižší hodnoty bylo dosaženo v roce 1996, kdy přesáhla -152 000 miliónů korun. Následovalo dvouleté zlepšení, ale poté se hodnoty opět přehouply přes zápornou stotisícovou hranici. Obrovský průlom nastal v roce 2005. Tímto rokem začal stabilní nárůst bilance v kladných číslech. Můžeme tedy říci, že na to jistě měl velký a bezpochyby pozitivní, vliv i vstup do EU.

Obrázek č. 3: Vývoj zahraničního obchodu ČR se státy EU a mimo EU

Zdroj: Český statistický úřad – vlastní zpracování

Na grafu č. 3 vidíme výši obrátů zahraničního obchodu ČR se státy EU a s ostatními státy mimo EU. Jediný rok, kdy obraty zahraničního obchodu se zeměmi mimo EU převyšovaly ty s členskými zeměmi EU, je rok 1989. Od roku 1991 je jasně zřetelný ať už větší nebo menší měrou postupný nárůst obrátů zahraničního obchodu s EU, který byl v naprostém nepoměru s nárůstem u zemí mimo EU. Tyto 2 veličiny se sami sobě vzdalovali kromě roku 2009, kdy světová krize způsobila pokles obrátů zahraničního

obchodu. Větší pokles nastal u vývozu a dovozu spojených s EU, které ovšem opět raketově vystřelili v roce 2011, a tím dohnaly i ztrátu zaviněnou krizí.

Vstup do EU nezastali ani příliv přímých zahraničních investic do ČR. Tento příliv si stále, i po vstupu, udržoval stabilní tempo růstu. I tyto investice mají za následek změnu kvality a technické vyspělosti exportovaných produktů, což je bezpochyby dalším přínosem přistoupení. Přímé zahraniční investice ale neměly vliv jen na kvalitu produkce v ČR. Pozitivně ovlivňovaly zaměstnanost, růst průmyslové výroby a celkový ekonomický růst země. Nové podniky zrozené z těchto investic napomáhaly i domácím, již existujícím firmám, protože s mnoha z nich úzce spolupracovaly a obchodovaly.

Díky celkovému ekonomickému růstu, ale i jednotlivým ukazatelům ČR stále konvergovala k průměrné ekonomické úrovni dosavadních členských zemí EU. I po roce 2004 byl růst HDP v ČR větší, než byl průměr EU. Do této příznivé situace bohužel zasáhla v roce 2008 světová krize, která měla za následek značné zmírnění růstu HDP ČR.

„Co se týče rozdílů v životní úrovni, základním závěrem je skutečnost, že komparace by se neměla omezovat pouze na makroekonomické agregáty typu HDP/obyvatel, ale že je nutno vzít v úvahu i rozdíly ve struktuře spotřeby, které jsou diktovány nejen ekonomickou vyspělostí, ale i rozdíly v tradicích a preferencích, Můžeme očekávat postupnou konvergenci struktury spotřeby – ale jak je patrné z přetrvávajících rozdílů mezi stávajícími členy EU, není důvod, proč by konvergence v této rovině měla probíhat rychle. Navíc spíše než k teoretickému průměru EU 15 se zřejmě ČR bude přibližovat spíše zemím s podobnými tradicemi a kulturním zázemím (Rakousko).“¹⁷

„Ze statistik vyplývá, že největší rozdíly ve struktuře spotřeby jsou v poměru výdajů na potraviny, bydlení a vzdělávání vzhledem k celkovým výdajům.“¹⁸

Prvotní předpoklady o růstu nezaměstnanosti v ČR po vstupu do EU byly naprosto nesprávné. Jediný nárůst byl zaznamenán kolem roku 2009, který byl ovšem způsoben světovou krizí. Nezaměstnanost začala po přistoupení dokonce klesat. Jedním z důvodů mohlo být i otevření nových pracovních trhů v zahraničí, i když to bylo pouze ve 3

¹⁷CAHLÍK, Tomáš a Jana MARKOVÁ. *Ekonomika České republiky v novém prostoru Evropské unie*. 1. vyd. Praha: G plus G, s.r.o., 2004. ISBN 80-86103-75-7. s. 135

¹⁸CAHLÍK, Tomáš a Jana MARKOVÁ. *Ekonomika České republiky v novém prostoru Evropské unie*. 1. vyd. Praha: G plus G, s.r.o., 2004. ISBN 80-86103-75-7. s. 149

zemích EU. Další země se přidaly již v roce 2009 ještě před vypršením sedmiletého přechodného období. Německo s Rakouskem se držely zpět a otevřely své trhy jen vysokoškolsky vzdělaným pracovníkům. Naopak počet imigrantů za prací do ČR vzrostl za 4 roky od vstupu do EU dokonce o 250%.

Velkým tématem, které se týkalo vstupu ČR do EU, byl samozřejmě růst cen. Obavy byly sice opodstatněné, ale ne oprávněné. Hladina cen se nijak markantně nezměnila po vstupu do EU, až na rok 2008 a 2009, kdy v prvním případě došlo k nárůstu světových cen a v tom druhém ke světové krizi, která srazila inflaci v ČR pod 1%.

„Možnost čerpat fondy z rozpočtu Evropské unie je jedním z neatraktivnějších přínosů zejména pro relativně méně bohaté země. Zvláště tyto země benefitují z kohezní politiky Evropské unie, která napomáhá méně rozvinutým členům snižovat jejich ekonomické rozdíly vůči bohatším členským zemím.“¹⁹ ČR čerpala společně s dalšími nově přichozími zeměmi nemalé částky, tedy alespoň zpočátku. Do budoucna zažádala o spoustu dotací, které se chystala využít. Bohužel díky velmi špatné administrativě, která byla nedůsledná a měla ve své práci zpoždění, se větší část peněžních prostředků, o které bylo zažádáno, do ČR nedostala. ČR do těchto fondů, stejně jako každá členská země, musí také přispívat. Přesto, že euroskeptici mají odlišný názor, je ČR při porovnání příjmů a výdajů z a do statutárních fondů EU čistým příjemcem.

3.2.1.2. Zhodnocení nákladů vstupu ČR do EU

Se vstupem do EU byly spojeny určité nemalé náklady, což ovšem nebyla jejich konečná výše. Náklady vstupu do EU budou ČR provázet po celou dobu jejího členství.

Začlenění ČR do společné obchodní politiky nebyl žádný velký problém, protože zahraniční obchod ČR byl tou dobou již téměř ze 3/4 orientován na EU. Také v dohodách o přistoupení byla ošetřena postupná integrace ČR do EU v rámci vzájemného zahraničního obchodu. Takže jediným nákladem, ale také velmi znatelným pro ČR je odvod 75% cel do rozpočtu EU. Před vstupem byly velké obavy z toho, že ČR nebude moci sama řídit svou zahraniční obchodní politiku, protože už tak měla zápornou platební bilanci. Tyto obavy se však postupem času ukázaly jako plané a platební bilance ČR se stala přebytkovou a tento přebytek postupně narůstá.

¹⁹ MAREK, Dan a Michael BAUN. *ČESKÁ REPUBLIKA A EVROPSKÁ UNIE*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3. s. 104

Přebírání sociální legislativy bylo oproti obchodní politice úplně odlišné. Zde nefungovala žádná postupná integrace do ní, či jakékoliv jiné předběžné začleňování. „Jedná se o legislativu zahrnující požadavky na bezpečnost a zdraví na pracovišti, legislativu týkající se pracovních podmínek, pracovního práva a sociální ochrany.“²⁰ Pracovní právo mělo na svědomí ty největší náklady v této oblasti. Nastaly změny v minimální délce dovolené na i v minimálním nepřetržitém týdenním odpočinku. V prvním případě se tato doba změnila na 4 týdny a v druhém na 35 hodin. Úpravy se však týkaly i celkově pracovní doby, a také migrace pracovníků do zahraničí. Na druhé straně byly i tyto náklady do jisté míry vyváženy přínosy v jiné oblasti, která ale ovlivňuje právě tuto. Modernizace vybavení v podnicích a vývoj v organizaci práce a zvyšování bezpečnosti na pracovišti. Pokud tedy ČR a podniky v ČR vynaložily značné výdaje na začlenění se do sociální legislativy EU, tak se jim alespoň část může vrátit zvýšenou produktivitou práce, která je následkem výše zmiňovaných pokroků.

Ekologická legislativa byla pro ČR ještě o stupeň nákladnější než ta sociální. Od počátku ekonomické transformace se sice ČR zaměřila na ochranu životního prostředí, ale oproti představám EU to bylo stále příliš málo. Nákladné investice postihly velkou měrou jak podniky, tak samotnou ČR. Náklady ve výši přibližně 277 mld. Kč opravdu nejsou zanedbatelné. Největší podíl na této částce měla ochrana vod.

Změny se dočkaly i sazby nepřímých daní. Ovlivněny byly výše cel vůči vybraným nečlenským zemím a nárůst spotřebních daní. Do souladu se musela uvést i výroba a prodej zboží. Postiženy úpravami a změnami byly i služby. Nastalo zvýšení regulovaných cen tak, aby se přibližovaly cenám tržním. Samozřejmě došlo i na volný pohyb zboží a služeb, kterého se nejvíce obávaly podniky. Představovalo to pro ně obrovský nárůst konkurence, i když je na to postupná integrace od devadesátých let z velké části připravila. V monopolizovaných odvětvích byla zaváděna konkurence, což mohlo mít 2 různé dopady. Buď snížení cen, nebo nárůst kvality s nepřiměřeně nižším nárůstem cen.

„Při zapojení do režimu společné zemědělské politiky získalo zemědělství vyšší příjmy než ze státního rozpočtu ČR, státních fondů a předvstupní pomoci, což oslabilo tlak na

²⁰ KUNEŠOVÁ, Hana, Radomír MRKVAN. *EVROPSKÁ UNIE: Vybrané kapitoly z pohledu ekonomů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-390-6. s. 176

růst cen zemědělské produkce.“²¹ Mléko, maso a drůbež budou tou nejnákladnější investicí v této oblasti. Je to druhá oblast, hned po zemědělství, na kterou EU uvaluje největší protekcionistická opatření. Obavy ze skokového zvýšení cen v této oblasti byly opět z velké části mylné. Ano, ceny se samozřejmě zvýšily postupnou konvergencí cenové hladiny k cenovým hladinám ve vyspělých zemích EU, ale zvyšovaly se velmi pozvolna. Žádný skokové navýšení cen ihned po vstupu do EU se nekonalo. Samozřejmě na změnu cen neměla vliv jen EU, ale také světová tendence k růstu cen. Podobně jako tady se tomu dělo i v ostatních odvětvích, takže se to jako náklad samotného vstupu do EU rozhodně brát nedá.

Tabulka č. 3: Vývoj míry inflace v ČR

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
%	1,4	9,7	56,6	11,1	20,8	10	9,1	8,8

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
2,5	2,8	6,3	1	1,5	1,9	3,3	1,4

Zdroj: Český statistický úřad – vlastní zpracování

Jak můžeme v tabulce č. 5 vidět, tak vývoj míry inflace byl v ČR po vstupu do EU ovlivněn v pozitivním smyslu. Ani zdaleka se dnešní, nebo postupová míra inflace nedá srovnávat s tou, která v ČR byla v devadesátých letech. Je to dáno možná tím, že ČR všechny zásadní kroky k přeměně na tržní ekonomiku učinila již v oněch devadesátých letech, a proto ji vstup do EU alespoň z hlediska cenové hladiny nijak výrazně neovlivnil a to navzdory obavám, které před rokem 2004 panovaly.

ČR má ale i dnes náklady spojené s EU. Byť je díky příjmům z kohezních fondů EU čistým příjemcem, tak neustálé vydávání někdy i méně potřebných směrnic a nařízení ze strany EU ČR značně zatěžuje. Pociťuje to nejen administrativa, ale také podniky. Samozřejmě každá administrativní práce přináší i své náklady a ne vždy to touto

²¹ KUNEŠOVÁ, Hana, Radomír MRKVAN. *EVROPSKÁ UNIE: Vybrané kapitoly z pohledu ekonomů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-390-6. s. 181

administrativní prací končí. Mnohdy je třeba i nemalých investic pro splnění požadavků EU. Často musí investovat i samy podniky.

3.2.1.3. Vstup ČR do EU z pohledu podniků

Z hlediska podniků se vstupem do EU mění řada věcí. Lépe řečeno se spousta věcí začala měnit již podepsáním dohod o přistoupení. Vstup podnikům přinesl hodně kladů ale i záporů.

Velkým přínosem pro podniky v ČR byl jistě vliv EU na globální ekonomiku. Po vstupu do EU je čekaly mnohem lepší podmínky pro obchod za hranicemi EU. Výhodnější bilaterální smlouvy dávaly českým vývozcům velké šance na uplatnění se na zahraničních trzích, prostě těsnější spolupráce s globálním obchodem. Také otevření celého trhu EU naprosto bez omezení přinášelo výhody. Růst poptávky, veřejné zakázky po celé EU, lepší dostupnost kapitálu. Samozřejmě přišly i nové výhody pro české vědce, které znamenaly i výhody pro české výrobce. Čeští vědci díky mezinárodní spolupráci v rámci EU vyvíjeli nové modernější technologie, které se pak uplatňovaly ve výrobě. Nové technologie zvyšovaly produkci a snižovaly náklady na výrobu. Vstup konkurence do odvětví bankovníctví a finančních služeb byl pro jedny nevýhodný a pro druhé velkým přínosem. Banky v ČR se konkurence bály a čekaly je náklady a vyrovnání se sní a samozřejmě i velké změny. Podniky z toho na druhou stranu profitovaly. Lepší možnosti i přístupnost. Přínosem bylo i rozvíjení informačních technologií. Elektronický obchod otevíral podnikům mnohé další možnosti.

S velkými přínosy a možnostmi přišli i adekvátně velké hroby. V první řadě velký nárůst konkurence, který přišel po vstupu ČR do EU v roce 2004. Sice již před vstupem byla ČR z velké části integrována do obchodu s EU, ale i přesto to nebylo pro české podniky snadné. Konkurenceschopnost českých podniků vycházela z kvality produkováných výrobků. Naopak z pohledu produktivity podniky v ČR hodně zaostávaly za standardy EU. Navíc podniky musely držet nízké ceny, jelikož ČR byla brána v rámci obchodu se zbožím za zemi z východního bloku. Výrobky podniků z ČR byly podhodnocovány, i když určité rozdíly tam jistě byly. Z hlediska technologií bylo co dohánět. Bylo třeba v tomto směru konvergovat velkou rychlostí k EU. Nebezpečím pro podniky byl i volný pohyb pracovních sil. Podniky se bály velké migrace pracovních sil z ČR na západ EU za lepšími platovými podmínkami a lepší životní úrovní.

3.2.2. Neekonomické dopady vstupu ČR do EU

Vstup ČR do EU samozřejmě nezahrnuje jen ekonomickou stránku integrace, i když se o ní mluví nejvíce. Kromě rozšíření práv občanů o využívání práv čtyř svobod, které vstoupením ČR do EU pro ně vešly v platnost, se rozšíří i práva samotné ČR. Bude se podílet na rozhodování celé EU. Také bude skrze EU řešit ekologické otázky, otázky bezpečnosti v Evropě i otázky kriminality peněžní povahy a mnoho dalších. S tím ruku v ruce přicházejí i neekonomické dopady vstupu ČR do EU, které mohou být jak přínosné, tak i naopak.

Ztráta suverenity ČR je právě jedním z neekonomických dopadů, byť jde pouze o ztrátu její části. Nedá se to však přisuzovat jen vstupu do EU. Úplná suverenita v dnešním globalizovaném světě téměř není možná. Blížkost států EU a potřeba obchodu s ní už si vyžádala svou daň v podobě ztráty jisté části suverenity. Další část mizela postupným přibližováním se k bodu přistoupení. „EU tedy působí v rámci společné obchodní politiky, společné politiky v oblasti zemědělství a rybolovu, dopravní politiky, hospodářské soutěže vnitřního trhu, sociální a regionální politiky, politiky na ochranu životního prostředí, posilování konkurenceschopnosti průmyslu Společenství, politiky na podporu výzkumu a technologického vývoje, rozvojové spolupráce, přidružení zámořských území, politiky na ochranu spotřebitele a energetické politiky. Členské státy si ponechávají výkonnou moc.“²² ČR také ale získala. Získala právo podílet se na fungování EU a na globální scéně tím získala mnohem větší význam. Význam ČR jakou součástí EU vzrostl i u WTO. Kromě toho je ještě spousta odvětví, kde jedná i nadále svrchovaně.

Další oblastí, kterou považujeme za mimo ekonomickou, jsou dopady na právní řád. ČR přijímá multilaterální smlouvy, která má EU rozeseté po celém světě, a tedy i s nimi spojené výhody. Kromě toho ale také přijímá různá nařízení a normy EU, které má povinnost začlenit do své legislativy. Těchto nařízení a norem jsou tisíce. I ty ale mají své kladné i záporné stránky. Za velký přínos se dá považovat unijní právo. Toho se může dovolat každý občan EU. Toto právo je nadřazené jednotlivým národním právům. Dalším přínosem je jistě mnohem větší důraz na ochranu životního prostředí. „Postupný vývoj environmentální politiky Evropské unie měl významné dopady na Českou

²² KUNEŠOVÁ, Hana, Radomír MRKVAN. *EVROPSKÁ UNIE: Vybrané kapitoly z pohledu ekonomů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-390-6. s. 191

republiku a další země SVE při jejich snahách o vstup do Evropské unie.²³ EU se zaměřila i na větší ochranu spotřebitelů. Možná to nemůžeme označit jako zjevný přínos, nicméně určité plus je, že se ČR podílela na tvorbě unijního práva. Rizika právního řádu EU jsou: „riziko neaplikace a neznalosti unijního práva; riziko přijímání norem, jež jsou v rozporu s unijním právem; riziko neschopnosti prosadit své zájmy; riziko zneužití pravomocí ze strany veřejné správy; riziko omezeného manévrování.“²⁴

Velké změny přišly i v bezpečnosti v Evropě. Ze strany EU přišly tlaky na rozsáhlejší a mnohem užší propojení bezpečnostních složek jednotlivých zemí. To vše mělo zlepšit bezpečnost v EU a dnes se dá říci, že se tak při nejmenším z části stalo. Zlepšit se měla i spolupráce mezi policií a soudy při prosazování práva.²⁵ Nově nastolený právní řád v členských zemích EU zabraňuje i válkám mezi jednotlivými státy, při případné bojechtivosti, kterou mohou některé státy při řešení svých konfliktů mít.

²³ MAREK, Dan a Michael BAUN. *ČESKÁ REPUBLIKA A EVROPSKÁ UNIE*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

²⁴ KUNEŠOVÁ, Hana, Radomír MRKVAN. *EVROPSKÁ UNIE: Vybrané kapitoly z pohledu ekonomů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-390-6. s. 195

²⁵ KUNEŠOVÁ, Hana, Radomír MRKVAN. *EVROPSKÁ UNIE: Vybrané kapitoly z pohledu ekonomů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-390-6.

4. Charakteristika postavení textilního průmyslu v ČR

Textilní průmysl měl v ČR proměnlivé postavení. Před začátkem transformačního procesu byla jeho pozice velmi silná. Patřil k předním průmyslovým odvětvím v ČR a značnou měrou se podílel i na domácí ekonomice. Jenže po roce 1989 prošel textilní průmysl mnoha změnami a byl ovlivněn mnoha faktory. Průběžně se měnilo jeho postavení s přibývajícím vlivem ze zahraničí na českou ekonomiku.

4.1. Charakteristika textilního průmyslu

Výroba textilií se podle druhu zpracovávané suroviny dělí na výrobu bavlnářskou, hedvábnickou, lnářskou a vlnářskou. Výroba většiny textilních podniků má více technologických stupňů. Zahrnuje obory předení, tkaní, konečnou úpravu a výrobu ostatních textilií.²⁶ Textilní průmysl je součástí zpracovatelského průmyslu. Tato součást zpracovatelského průmyslu je velmi ohrožená konkurencí. Jde sice i konkurenci uvnitř integračního celku, jehož jsme součástí, ale především jde o ohrožení konkurencí ze třetích zemí. Jistě nikoho nepřekvapí, když jako největší nynější hrozbu označíme Čínu. V ČR se jedná o proexportně orientované odvětví, stejně jako v naprosté většině zemí, kde textilní výroba probíhá. Více než 70% tržeb přináší přímý vývoz. V rámci klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) je výroba textilií zařazena do oddílu 13 s následujícími skupinami: 13.1 Úprava a spřádání textilních vláken a příze; 13.2 Tkaní textilií; 13.3 Konečná úprava textilií; 13.9 Výroba ostatních textilií.²⁷ Tyto jednotlivé skupiny mají na sebe přímou návaznost. Samozřejmě ne všechny procesy jsou zajišťovány vnitrostátní nabídkou. Jistá část je ošetřena dovozy a jiná zase zušlechťovacím stykem. Klasifikace CZ-NACE byla uvedena v platnost počátkem roku 2008. Jejím předchůdcem byla klasifikace OKEČ. Ta se v ČR používala už od roku 1994. Od té doby měla několik aktualizací. V této klasifikaci se textilní průmysl označoval jako OKEČ 17. Dnes už se používá členění pouze podle CZ-NACE.

²⁶ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2012* [online]. 2013 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument144063.html>.

²⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2012* [online]. 2013 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument144063.html>.

4.2. Historie textilního průmyslu v ČR

Textilní průmysl patří v ČR k tradičním průmyslovým odvětvím. Dal by se dokonce považovat za rodinné stříbro. Přední výrobní oblast se rozpínala od severu Čech až na sever Moravy. Tato oblast byla sice přední, ale nikoliv jediná, kde textilní výroba probíhala. Můžeme jmenovat města od Aše, která se nachází na západě Čech těsně u německých hranic, přes Nejdek, Vysočinu, Písek, Liberec, Děčín až po Šumperk. Velmi důležití byli tehdy němečtí podnikatelé. Ti pomohli k rozvoji textilního průmyslu v ČR. Velkým milníkem byl rok 1781, kdy se upouštělo od výroby v domácnostech, jak tomu bylo doposud zvykem a přecházelo se na manufakturní výrobu. Jako další zlomový bod se počítá 19. a 20. století. Roku 1802 se do historie zapsalo město Brno. Tehdy tam byl sestrojen první spřádací stroj habsburské monarchie. Ten se povedlo postavit díky špionáži u Britů, kterým byly tajně ukradeny nákresy. Další prvenství se v Brně odehrálo i o 12 let později. Byl zde uveden do výroby textilního průmyslu parní stroj. Po rozpadu Rakouska-Uherska se na území nově vzniklého československého států nacházelo osmdesát procent textilních podniků bývalé monarchie.²⁸ Československo se svým textilním průmyslem získalo důležitou pozici v rámci zahraničního obchodu s textilem v Evropě. V průběhu 20. století se z textilního průmyslu v ČR rozšířilo několik inovativních novinek.

Po druhé světové válce, kdy v ČR vládl socialismus, se český textilní průmysl orientoval na především na východní Evropu a vlastně celý Sovětský svaz. V těchto oblastech měl dlouhodobé odběratele. Vše se změnilo v roce 1989, kdy proběhla v Československu sametová revoluce. Následná privatizace textilnímu průmyslu v ČR také nepomohla. Velkou změnou byla následná orientace na vyspělé státy především západní Evropy. Od tohoto roku se musí textilní průmysl v ČR vyrovnávat s postupnou globalizací a liberalizací.

4.3. Postavení textilního průmyslu v ČR

V ČR se textilní průmysl velmi podceňuje. Sice disponuje kvalifikovanou pracovní silou, geografickou výhodou a mnoha dalšími přednostmi, ale stále to nestačí. Celkově je brán a chápán jako neperspektivní odvětví. Bohužel i čísla v posledních letech tomu

²⁸ JANOŠTÍKOVÁ, Běla. *PRŮMYSL: příběhy z historie*. Praha: Běla Janoščíková, 2011. ISBN 978-80-254-9248-2. s. 71

napovídají. V porovnání zpracovatelského průmyslu jako celku, jehož je textilní průmysl součástí a textilního průmyslu jako takového, to pro textilní průmysl nevypadá příliš povzbudivě. Počty zaměstnanců klesají v textilním průmyslu mnohem rychleji. V roce 2012 tržby ve zpracovatelském průmyslu vzrostly, ale v textilním dokonce klesly. Je pravda, že textilní průmysl momentálně prochází velmi těžkým obdobím. Ještě se vyrovnává s následky hospodářské krize, která jimi otřásla. Při tom musí soupeřit s konkurencí s Asie, která dobývá stále více Evropu díky svým nízkým cenám.

Postavení textilního průmyslu v ČR před rokem 1989 a dnes se snad ani nedá srovnat. Tehdy šlo o důležité stabilní a tradiční odvětví, které bylo významné pro ČR, ale i v Evropě. Dnes se jedná o odstrkovanou část zpracovatelského průmyslu spolu s oděvním a kožedělným průmyslem.

Textilní průmysl samozřejmě i nadále bojuje. Překlenul už mnoho těžkých období a rád bych svou pozici v ČR, ale i na evropském trhu vylepšil. Dnes se nezaměřuje tolik na výrobu tradičních textilií, ve které má velkou konkurenci levného dovozu z Asie, ale především na textilie technické. Tento obor dnes drží textilní průmysl v ČR při životě. I proto se do budoucna chce textilní průmysl v ČR zaměřit ještě více tímto směrem.

5. Analýza dopadů obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR

Na textilní průmysl v ČR měla EU vliv hned od počátku ekonomické transformace ČR. Ať už méně či více ovlivňovaly dopady transformace na tržní ekonomiku textilní průmysl. Síla obchodní politiky EU ovlivnit textilní průmysl postupem času spíše sílila. V různých obdobích měl její vliv různé dopady, které poznamenaly textilní průmysl v ČR.

5.1. Vliv EU na textilní průmysl v ČR v období od sametové revoluce do vstupu do EU

Již od roku 1989 se EU začala objevovat na scéně českého textilního průmyslu. Tehdy se přeorientoval na západ Evropy a USA. Při transformaci na tržní ekonomiku se textilní průmysl snažil obchodovat s již vyspělými ekonomikami, kde hledal novou kupní sílu. Velkým nedostatkem textilní výroby byla zastaralost výrobního vybavení. V tom český textilní průmysl nemohl ani v nejmenším konkurovat produkci ze západu. Bohužel díky přeměně centrálně plánované ekonomiky byli ztraceni dlouhodobí odběratelé z východní části Evropy. Ztráta dosavadních zákazníků a hledání nových s nedostatečně modernizovanou výrobní základnou byly dva faktory, které započaly úpadek textilního průmyslu v ČR.

Velkou roli sehrála i tehdejší privatizace. Velká část podniků z textilního odvětví padla do rukou zahraničních vlastníků.

V období od roku 1989 do roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU vliv EU a její obchodní politiky na ČR, a také tedy samozřejmě na textilní průmysl v ČR, neustále sílil. Počáteční orientace na vyspělé země západní Evropy ještě zesílila s podepsáním asociačních dohod v roce 1991. Tehdy začal být vliv EU velmi znatelný. Postupná integrace, která probíhala od sepsání dohod, ovlivňovala textilní průmysl stále větší měrou. Sice to byla EU, která zcela odstranila na své straně překážky v obchodu mezi ní a ČR, přičemž ČR se k tomuto kroku uchýlila pouze z části, ale i tak tyto kroky textilním průmyslem otřásly. Ani přijetí na nových trzích EU nezabránilo textilnímu průmyslu v ČR následovat globální trend, který se projevoval minimálně ve vyspělých zemích. Snižování počtu zaměstnanců následované snižováním produkce bylo bohužel nevyhnutelné.

Počáteční velký úbytek pracovníků v tomto odvětví byl předvídatelný, stejně jako v ostatních odvětvích. S centrálně plánovanou ekonomikou padla i umělá přezaměstnanost. Velký úbytek pracovních sil byl tedy částečně způsoben skončováním s přezaměstnaností, ale částečně také ztrátou dlouhodobých odběratelů. Každopádně ale i poté následovalo další propouštění. Toto propouštění už můžeme považovat za trend způsobený vývojem textilní průmyslu. Například v roce 1998 se dalo za relativní úspěch považovat první pololetí, přičemž to druhé jsme mohli posoudit jako pravý opak. S běžnými problémy s profinancováním výroby a s velmi špatnou dostupností finančních zdrojů, které provázely první pololetí tohoto roku, šel v tom druhém ruku v ruce i třetí problém, který se stal klíčovým. Projevila se velmi nízká úroveň zakázkového krytí, což mělo za následek snížení počtu pracovních sil. Porovnáme-li však textilní průmysl, oděvní průmysl a kožedělní průmysl, tak u textilního průmyslu došlo k nejnižšímu poklesu. Jednalo se asi o 2%. U oděvního šlo o 3,6% a nejhůře dopadl kožedělní, ve kterém byl pokles o 10,6%. Celkem se jednalo zhruba o 6000 pracovních míst. Důvodem tohoto úbytku pracovníků v tomto roce byla především asijská krize, posilování české měny, stále klesající kupní síla na domácím trhu a ruská krize, která vedla k takřka úplnému znemožnění obchodu s Ruskem.

Co se týče EU, tak tam bylo směřováno 82% exportovaného zboží. To jen dokazuje, že EU hrála den co den významnější roli pro vývoz textilního průmyslu v ČR, ale také pro zahraniční obchod ČR celkově. Na druhou stranu již v roce 1998 se začala projevovat síla importovaného oděvního zboží z asijských zemí. Dovoz z Asie se zařadil hned na druhé místo s podílem 24%.

Rok 1999 začal stejnou tendencí, jakou rok 1998 končil. Nicméně počáteční poklesy tržeb byly ve zbytku roku dohnány a celkové tržby se dostaly na úroveň roku 1998. Co se týče EU, tak byla stále největším partnerem na straně dovozu i vývozu textilního průmyslu, ale na straně dovozu ji stále doháněly asijské země. Bohužel trend ve snižování počtu pracovních sil dále pokračoval. Propouštění bylo ještě markantnější než v předchozím roce, a to v celkovém počtu asi 8500 pracovníků.

Tabulka č. 4: Meziroční indexy průmyslové produkce

Průmyslové odvětví	Meziroční index			
	2000	2001	2002	2003
Výroba textilií	-	105,8	92,1	95,9
Výroba oděvů	-	103,5	82,6	84,3

Zdroj: Český statistický úřad – vlastní zpracování

Jak můžeme v tabulce č. 6 vidět, tak v roce 2001 byl několika procentní nárůst produkce u obou odvětví. Bohužel v následujících 2 letech se jen potvrzuje již nastolený trend poklesu. Především u oděvního průmyslu jsou ty poklesy velmi znepokojující. Z části je to jistě dáno tím, že postupnou integrací k EU také přijímáme podobné postoje ke třetím zemím. Týká se to tedy i těch asijských, jejichž levné dovážené zboží pomalu zaplavuje evropské trhy.

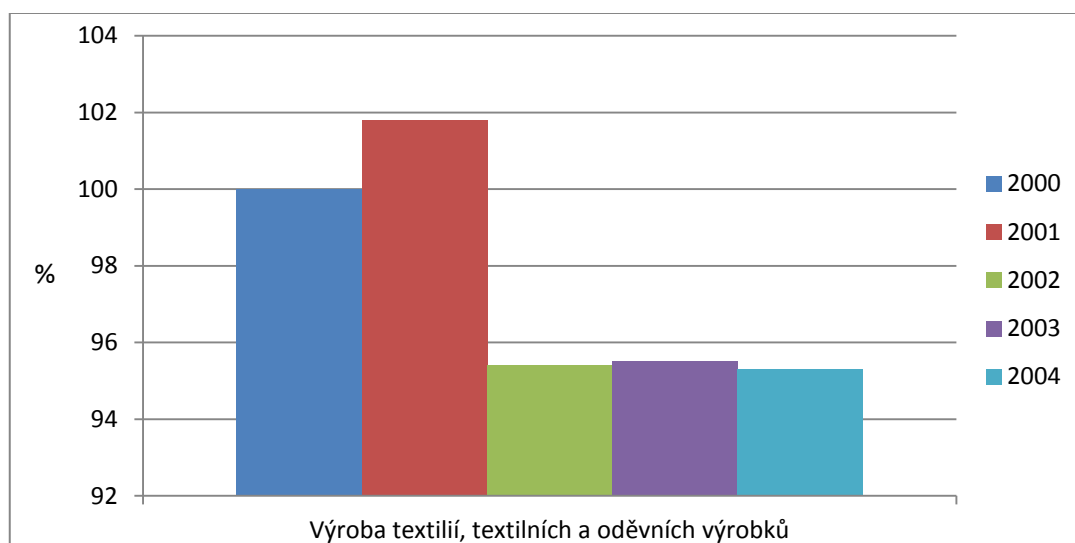
5.2. Dopady vstupu ČR do EU na textilní průmysl

Nejznatelnějším dopadem vstupu ČR do EU bylo jak pro textilní průmysl, tak ale i pro ostatní průmyslová odvětví, bylo odstranění veškerých protekcionistických opatření vůči všem členům EU. Přestože postupná integrace na to měla domácí podniky v ČR připravovat již od podepsání asociační dohody, nebylo to pro textilní odvětví jednoduché. Textilní průmysl čekalo mnoho změn, které byly nutné, aby vůbec v takové konkurenci obstál. ČR se stala vyspělou tržní ekonomikou, ale oproti zbytku států především západní Evropy měla stále relativně levnou pracovní sílu. To znamená, že i výrobní náklady byly nižší, a to dávalo textilnímu průmyslu drobnou cenovou výhodu. Je třeba si uvědomit, že hlavním konkurentem nebylo a není zboží pocházející z Evropy, nýbrž Evropu zaplavující levné zboží z Asie, kterého postupem času stále přibývalo.

Vstupem do EU musela ČR přijmout i její obchodní politiku vůči třetím zemím. Co se týče vývozu českého textilního průmyslu, tak ten nijak razantně neutrpěl. Můžeme spíše říci, že na tom vydělal díky volnému obchodu mezi státy EU. Ve vztahu ke třetím zemím ho čekaly sice drobné změny, ale nešlo o nic radikálního oproti stavu, který panoval do roku 2004. Zato ze strany dovozu zmizely dřívější barikády mezi ČR a EU, které do té doby domácí výrobce chránily.

V roce 2004 se podílela výroba textilií a textilních výrobků na tržbách zpracovatelského průmyslu 2,1 %, na počtu pracovníků 3,8 % a na účetní přidané hodnotě 2,6 %.²⁹ Bohužel tyto údaje mají stále klesající trend. Dalo by se říci, že pokles začal již počátek ekonomické transformace a stále pokračuje. Liberalizace zahraničního obchodu s textilním zbožím postavení českého textilního průmyslu stále zhoršuje. Mezi lety 2000 a 2004 se výše tržeb příliš neměnila. Stagnací se v tomto období vyznačovala i přidaná hodnota. Počet pracovníků v tomto odvětví stále klesal, ale na druhou stranu produktivita práce v letech 2003 a 2004 rostla. Nejmarkantnější rozdíl nastal právě v roce 2004 a to jak v poklesu pracovníků v odvětví, tak i nárůst produktivity práce. Produktivita práce vzrostal od roku 2000 do roku 2004 téměř o 33%. Počet pracovníků klesl v tom samém období o více než 25% z více než 68 téměř až na 50 tisíc.

Obrázek č. 4: Index průmyslové produkce, bazické indexy (2000 = 100)

Zdroj Český statistický úřad – vlastní zpracování

Obrázek č. 3 nám názorně ukazuje, jak se vyvíjela průmyslová produkce v letech 2001 až 2004 oproti roku 2000. Po prvotním nárůstu v roce 2001 přišel značný pokles v roce 2002. Na této hladině se produkce ustálila i v dalších dvou letech. Produkce v letech 2002 až 2004 se pohybovala stabilně kolem 95% produkce v roce 2000. Jednalo se tedy

²⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2004* [online]. 2005 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument2886.html>

o jednorázový pokles, který se poté stabilizoval. Můžeme také říci, že vstup do EU v roce 2004 nijak zvlášť neovlivnil výši produkce textilního průmyslu v ČR.

Tabulka č. 5: Tržby z průmyslové činnosti ve vybraných odvětvích, meziroční indexy (běžné ceny)

Oblast	Rok				
	2000	2001	2002	2003	2004
Výroba textilií	-	107,3	88,7	95,6	105,0
Výroba oděvů	-	105,6	81,0	84,8	83,8

Zdroj: Český statistický úřad – vlastní zpracování

Rok 2001 můžeme hodnotit i podle tabulky č. 7 velmi kladně. Tržby vzrostly v obou typech výroby. Nicméně následně přišel opět pokles. Samozřejmě je produkce znázorněná v obrázku č. 3 úzce spjatá s vývojem tržeb, který vidíme v tabulce č. 7. Proto se dalo předpokládat, že při poklesu produkce v letech 2002 a 2003 poklesnou i tržby v těchto letech. Výjimkou je rok 2004. Ve výrobě textilií vidíme nárůst tržeb i přes pokles produkce oproti předcházejícímu roku. Jistou roli v tom mohl hrát i vstup do EU, každopádně nikoli přehnaně významnou. Bohužel ve výrobě oděvů pokračovala i v roce 2004 klesající tendence a to v postupně narůstající míře. V celkovém výsledku pokles ve výrobě oděvů převáží drobný nárůst ve výrobě textilií. Každopádně při porovnání obou oblastí je zřejmé, že výroba textilií si vede lépe. Sice v dlouhodobějším porovnání klesají i její ukazatele zaměstnanosti, produkce a tržeb, ale zdaleka ne takovou intenzitou jako je tomu u výroby oděvů.

Co by se dalo připisovat na vrub vstupu do EU, jsou změny hodnot zahraničního obchodu. V roce 2004 vzrostl vývoz textilu o 9,4% oproti předcházejícímu roku. Dovoz vzrostl dokonce o 12,1%. Téměř totožný meziroční nárůst vývozu byl i v roce 2001, takže se o nic mimořádného nejednalo. Důvodem nejspíše bylo, že EU svá protekcionistická opatření vůči ČR odstranila již několik let před samotným vstupem ČR do EU. Naopak nezvyklý 12,1 procentní nárůstu dovozu je nejspíše ovlivněn úplnou liberalizací obchodu ze strany ČR při vstupu do EU.

I v roce 2004 zůstává EU prioritním partnerem pro vývoz českého textilního průmyslu. Mimo státy EU putovalo v tomto roce jen něco kolem 16 procent vývozu textilu. Dovozy do ČR tohoto charakteru ze zemí mimo EU bylo jen 19 procent.

Samozřejmě byly se vstupem do EU spojené i určité náklady ze strany podniků českého textilního průmyslu. Při vstupu musela vejít v platnost různá nařízení a různé směrnice EU. Ty se musí striktně dodržovat. Aby tomu mohlo tak být, tak se podniky často nevyhnout nákladným reorganizacím. Přesto textilní průmysl nepatřil k průmyslovým odvětvím v ČR, které byly tímto plněním směrnic a nařízení postiženy nejvíce.

Velkou problematikou podniků byly investice. Jejich úroveň byla velmi nízká a mnohdy byly použity pro samoučelné projekty. Přínosné sou v tomto směru pouze PZI, které byly a stále jsou v tomto odvětví na nedostatečné úrovni. K 31. 12. 2004 bylo podpořeno zákonem č. 72/2000 Sb., v platném znění, celkem 10 projektů společností textilního průmyslu, jejichž cílem bylo podporovat zavádění, rozšiřování či modernizaci výroby.³⁰

Co vedlo k tak velkému úpadku textilního průmyslu v ČR? Dovoz levného zboží z Asie je podle mě jen jedním faktorem, který se na tom podílí. Podniky mohly být mnohem lépe připraveny na příliv nové konkurence. Mohly mnohem více a lépe investovat především do modernizace zařízení a výroby celkově. Přišli sice s novými druhy textilií a jistá snaha o nápravu se jim jistě nedá upřít, ale podle mě jsou snahy o nápravu poslední možností. Základem úspěchu je být připraven. To se nepodařilo. Na druhou stranu nemůžu odsuzovat pouze vedení podniků, které to určitě nezvládlo tak, jak by si představovalo. Šlo o globální trend úpadku textilního průmyslu, alespoň tedy ve vyspělých zemích. Ani ty se nevyhnuly asijské konkurenci. Každopádně podle mého názoru dopady nové levné konkurence a evropské liberalizace obchodu na textilní průmysl v ČR nemusely být tak markantní.

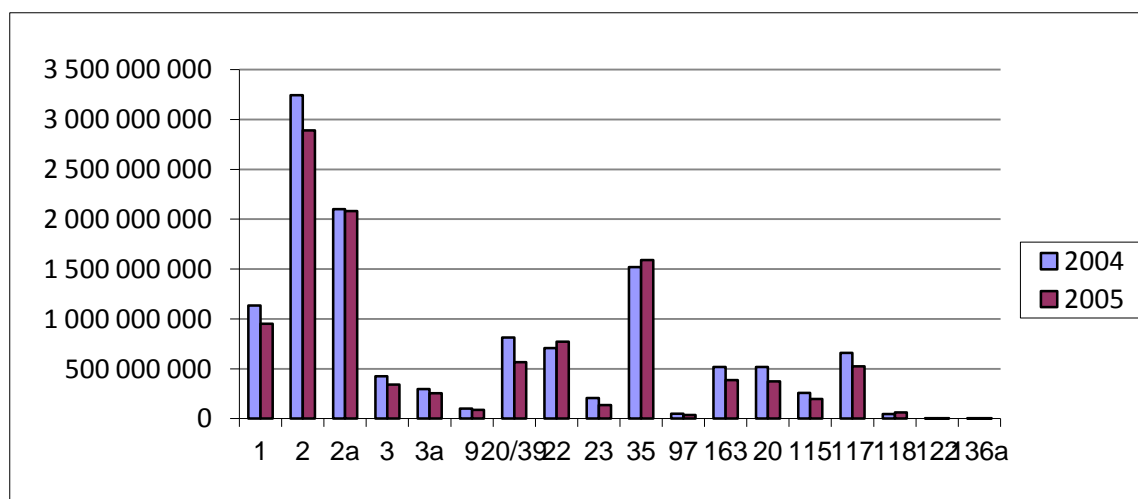
³⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2004* [online]. 2005 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument2886.html>

5.3. Analýza vlivu obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR v období po vstupu do EU

Hned v Lednu roku 2005 přišla obrovská rána pro všechny podniky nejen v ČR, ale v celé EU, které podnikají v textilním průmyslu. Čína se právě k 1. 1. 2005 stala členem WTO. Tím byla obratem zrušena veškerá dovozní omezení čínského textilu na evropský trh. Ten byl samozřejmě ihned doslova zahlcen textilním zbožím z Číny. Jen pro představu můžeme uvést, že dovoz některých druhů textilu vzrostl i o několik stovek procent.

Ne dlouho na to začala intenzivní jednání EU s Pekingem. Nakonec na nátlak EU Čína omezila přísun tohoto levného zboží do EU. Pro Čínu to bylo přijatelnější řešení, než uvalení dovozních kvót ze strany EU. V této souvislosti by se dalo hovořit o tom, že EU zachránila textilní průmysl v ČR. Tento krok byl hodnocen velmi pozitivně. Mluvílo se o tom jako o velkém úspěchu na cestě k zachování textilního průmyslu v ČR. Samozřejmě se nejednalo o trvalé řešení. Neúnosný přísun textilu z Číny od počátku roku byl zažehnán pouze na nějaký čas. Názory odborníků se v této problematice příliš nelišily. Bylo třeba dále vyjednávat dál mezi EU a Čínou o dlouhodobém řešení nastalé situace.

Obrázek č. 5: Hodnoty přímého vývozu z ČR do zemí EU dle textilních kategorií

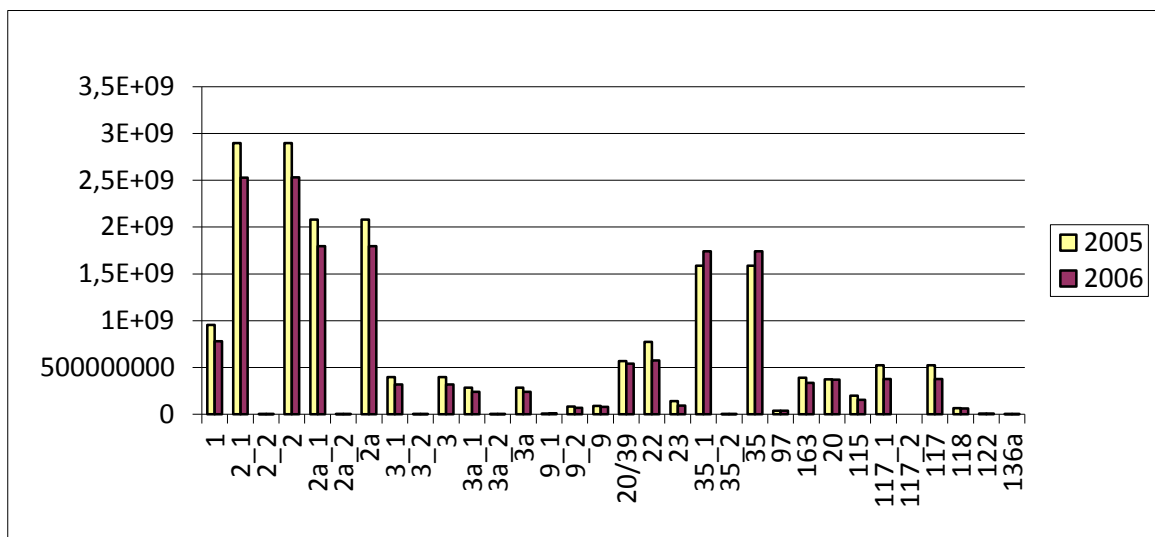

Zdroj: Panorama zpracovatelského průmyslu 2006 – vlastní zpracování

Na obrázku č. 5 vidíme porovnání textilního zahraničního obchodu ČR s EU v letech 2004 a 2005. Většina textilních kategorií sice vykazuje pokles, ale přesto by se to dalo

hodnotit jako úspěch. Vezmeme-li v potaz situaci na začátku roku 2005, tak po zavedení omezení dovozu textilu z Číny, které sama Čína zavedla, se vývoz poměrně stabilizoval. Ano, úbytky jsou jistě znatelné, ale nikoliv nepřekonatelné.

Obrázek č. 6: Hodnoty přímého vývozu z ČR do zemí EU dle textilních kategorií

Zdroj: Panorama zpracovatelského průmyslu 2007 – vlastní zpracování

Bohužel i v roce 2006 pokračoval pokles ve vývozu českého textilního průmyslu do EU. Opět se jedná o pokles ve většině kategorií a opět se součet hodnot růstu ani zdaleka nepřibližuje součtu hodnot poklesu. Jedná se tu o 2 hlavní faktory, které mohly být příčinou tohoto vývoje. To, že pokles pokračuje i v roce 2006 může udávat, že se v jádru v roce 2005 nejednalo jen o náhlý a značný přísun asijského zboží. Mohlo to být v obou rocích způsoben prostou pokračující tendencí textilního průmyslu ve vyspělých zemích. To by se dalo označit jako první faktor. Jako druhý by mohl být již tolikrát zmiňovaný přísun levného textilu z Asie. Mohli bychom si to vysvětlit jako obtížnou situaci, se kterou se český textilní průmysl nebyl schopen vyrovnat za 1 rok. Ovšem nepravděpodobnější je, že jde o kombinaci obou dvou.

Co se týče cenové hladiny v odvětví, tak ta se v období od vstupu ČR do EU příliš neměnila. Největší změna byla v roce 2005 oproti roku 2004 a to o 2 % směrem dolů. V letech 2006 a 2007 se cenová hladina nezměnila o víc než 0,5%.

V roce 2007 se tržby za vlastní výrobky v textilním průmyslu dostaly na téměř stejnou hodnotu, na které byly v roce 2004. V roce 2005 byly tržby nejnižší, ale stále se nedostaly pod 50 miliard Kč. V následujícím roce vzrostly zhruba o 3,7% a v roce 2007

o další více než 2%. Návratu na původní hodnoty napomáhal ekonomický růst ČR ale i v globálním měřítku. Účetní přidaná hodnota stabilně klesala už od roku 2003. Tento trend se u českého textilního průmyslu zastavil v roce 2007, kdy byl zaznamenán nárůst o 8,5 procenta. Počet pracovníků v tomto odvětví zpracovatelského průmyslu klesá bohužel už od devadesátých let. Tento pokles se jen mírně snížil v letech 2004 a 2006. Nešlo o nijak velké zlepšení. Jednalo se přibližně o pouhá 2 procenta. V roce 2007 byl pokles pracovních sil v textilním průmyslu v ČR o dalších více než 8 procent. Počet kles na necelých 42 000 pracovníků. Opět jen pro srovnání v roce 2000 bylo obsazeno téměř 69 000 pracovních pozic. Pokud se některé ukazatele místy mírně zlepšují, nebo alespoň stagnují, tak to rozhodně neplatí pro počet pracovníků. S jeho poklesem se nedaří nic dělat už dlouhá léta a v roce 2007 nebyly výhledy do budoucna v tomto ohledu nijak povzbuzující.

Celkově počet pracovníků ve zpracovatelském průmyslu spíše stagnuje. Tržby za vlastní výrobky za zpracovatelský průmysl rostou a účetní přidaná hodnota roste rychleji, než je tomu v případě textilního průmyslu. Z tohoto pohledu by se dalo textilní odvětví označit jako nechtěné.

Zatímco celkové náklady fluktuují kolem velmi podobných hodnot již od roku 2000, tak osobní náklady klesají, i když ne stabilně.

Jako kladný můžeme označit růst produktivity práce z účetní přidané hodnoty. Až na výjimku v roce 2002 roste již od roku 2000. Obzvláště v roce 2007 vystřelila raketově nahoru. Nárůst přesáhl 18%. Tady je textilní odvětví v patách celkovým hodnotám zpracovatelského průmyslu.

Náhlý nárůst vývozu a dovozu, který nastal v roce 2004, se už do roku 2007 neopakoval. Jednalo se spíše o střídání mírného růstu a poklesu. Opět v roce 2007 byly hodnoty o něco vyšší. I tento fakt můžeme připsat na vrub globálnímu i domácímu ekonomickému růstu. Podle mne se v roce 2004 jednalo pouze o prvotní vlnu euforie. Nová vyspělá tržní ekonomika, která byla na blízku vyspělým zemím EU a měla poměrně levnou a kvalifikovanou pracovní sílu. Myslím si, že časem se ukázalo, že velmi nízkým cenám se nedá příliš dobře konkurovat ani těmito výhodami.

V roce 2006 se investice do moderního strojního vybavení vyšplhaly pro textilní průmysl v ČR do astronomických hodnot. Tento rok činily asi 2,6 miliardy Kč.

Nicméně ani takto vysoká část nebyla dostatečná. Byla potřeba radikální obměna vybavení, ale takto značný obnos byl bohužel v té době nereálný.

Přímé zahraniční investice ve zpracovatelském průmyslu rostly. Textilní průmysl šel bohužel opět opačným směrem. Klesly pod 8,5 miliardy Kč, zatímco ve zpracovatelském průmyslu strmě rostly, ba se dokonce téměř zdvojnásobily.

Já osobně považuji tento úpadek z části za logické vyústění toho, že textilní průmysl zaspal již na startu. Ihned po zpretrhání dlouhodobých vazeb se zeměmi východní Evropy a počínající orientací na západní Evropu měly přijít znatelné investice do restrukturalizace. Dnes už to tak snadno dohnat nejde a to je důvod, proč i narůstající investice do restrukturalizace stále nestačí. Ano, i při zodpovědné restrukturalizace hned od roku 1989 by stav textilního průmyslu v ČR jistě nebyl optimální. Podle mě by ale byl v mnohem konkurenceschopnějším stavu, než jak je tomu dnes. Na záchraně textilního průmyslu by se podle mého názoru měl podílet i stát. Určitě by měl více podporovat PZI do tohoto odvětví.

5.4. Analýza vývoje textilní průmyslu v ČR v době světové ekonomické krize v roce 2008 a 2009

Roky 2008, 2009 a s nimi spojená hospodářská krize znamenala nejen textilní průmysl v ČR ale i celou ČR, celou Evropu a celý svět. Oba dva roky provázely obrovské propady snad ve všech myslitelných ukazatelích. Po přílivu levného zboží z Asie to byla další velmi těžká rána pro textilní průmysl v ČR. Nejvíce byl textilní průmysl prověřen právě v roce 2009, kdy krize uhodila naplno.

Jako první vše říkající statistický ukazatel můžeme uvést počet pracovních sil v odvětví. Ten se v těchto dvou letech snížil o celých 30 procent. V roce 2008 byl tedy počet pracovních sil přibližně 33 500. Toto číslo v roce 2009 ještě kleslo na méně, než 25 893. Jednalo se o největší pokles od roku 1989. A to od tohoto roku zažil český textilní průmysl již mnoho velmi těžkých období, které ho z velké části negativně poznamenali. Ale ani jedno z nich se nedá srovnávat s tím, co nastalo v této novodobé hospodářské krizi.

Z mého pohledu se do jisté míry na takto strašlivých číslech podílel i stát. Mnoho podniků žádalo v této době o úvěr, který by jim pomohl překlenout toto těžké krizové období. Bohužel poté, co banka zjistila, že se jedná o podniky z textilního průmyslu,

bylo rozhodnuto. Jelikož se jednalo o neperspektivní odvětví, tak jim banka úvěry neudělila. Zde mohl a možná i měl stát zasáhnout a pomoci těm několika málo podnikům, které se ještě angažují v tomto „neperspektivním“ odvětví.

I díky nezájmu ze strany státu počet podniků v rámci CZ-NACE 13 v roce 2009 klesl na 2 331. Oproti roku 2005, kdy jich bylo 2 408, se jedná o rozdíl 77 podniků. Samozřejmě kromě hospodářské krize se na těchto číslech podílela i samotná restrukturalizace výroby a ukončování neefektivních výrob. Z hlediska počtu podniků se dá říci, že textilní průmysl drží nad vodou obor 13.9 Výroba ostatních textilií. Tam se řadí i výroba technických textilií, která je stále konkurenceschopná. V roce 2009 se z celkového počtu podniků v tomto odvětví nacházelo 2 078 právě v tomto oboru. Pod zahraniční kontrolou se v odvětví nachází jen necelá 4 % podniků, které se však na tržbách za prodej vlastních výrobků a služeb i na účetní přidané hodnotě odvětví CZ-NACE 13 podílejí cca 46 %.³¹

Pozadu za propadem v počtu pracovních sil a v počtu podniků v odvětví nezůstali samozřejmě ani tržby za prodej vlastních výrobků a služeb. Ty se v roce 2008 propadly oproti roku 2007 o 11,8 %. V roce 2009, kdy udeřila krize v plné síle, nastal další propad. Oproti roku 2008 šlo o dalších 17 %. Tím se výše tržeb dostala zhruba na 37,5 miliard korun. Krize bohužel stáhla dolů i tržby v oboru 13.9, což způsobilo, že celkový propad je tak masivní.

Účetní přidaná hodnota sice v roce 2008 klesla a v roce 2009 se dokonce dostala pod hranici 12 miliard korun. V porovnání s lety 2005 až 2007 byla nižší o více než 1 miliardu korun.

Objem zahraničního obchodu v tomto období také značně zeštíhlil. Pozitivně lze hodnotit, že saldo celkového zahraničního obchodu s textilními výrobky bylo i v roce 2009 aktivní.³² Co se týče cílových destinací vývozu, tak se nic nezměnilo. Stále byla největší partnerem EU a z ní konkrétně Německo. Co se týče dovozů, tak to také zůstalo obdobné, jako v předešlých letech. Jediné co se změnilo, bylo množství.

³¹ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2009* [online]. 2010 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument84178.html>

³² Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2009* [online]. 2010 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument84178.html>

Textilní průmysl se na tuto pohromu nijak připravit nemohl. Bohužel ani nijak nemohl ovlivnit její dopady. Kdo ale mohl dopady této ekonomické krize na textilní průmysl v ČR zmírnit, byl stát. Kdyby zasáhl a podpořil podniky v tomto odvětví, tak by jistě propady nebyly tak neúnosné. Jistě by to ocenili i lidé, kteří by díky tomu nepřišli o svá pracovní místa. Páteří textilního průmyslu v ČR byl a je obor 13.9, který i v této krizi držel textilní průmysl při životě, přestože se ani jemu hospodářská krize nevyhnula.

5.5. Analýza vývoje textilního průmyslu v ČR v době po ekonomické krizi a zhodnocení jeho strategie

Rok 2010 můžeme označit za rok, kdy ještě doznívala ekonomická krize. Každopádně už k žádnému enormnímu zhoršení nedošlo. Jednalo se spíše o stagnaci střídavě s velmi mírným růstem. V následném roce 2011 už můžeme mluvit o zdravém ekonomickém růstu. Šlo již o značný nárůst oproti roku 2010. Rok 2012 byl pro některé ukazatele přínosným, ale pro jiné bohužel ne. Ekonomické subjekty byly v očekávání po vydařeném roce 2011, kdy se povedlo alespoň trochu nastartovat ekonomiku. Tato očekávání se ale nevyplnila. V roce 2012 šlo spíše o pokles většiny hodnot.

V roce 2011 vzrostly ceny téměř o 8 %. V roce 2012 sice nešlo o pokles, ale ani o žádný velký nárůst. Můžeme to hodnotit jako velmi mírný nárůst přibližně stejný, jaký byl v roce 2010 oproti roku 2009.

Tabulka č. 6: Počet podniků v rámci CZ-NACE 13

CZ-NACE	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
13.1.	81	77	75	71	67	55	51
13.2.	85	81	79	86	74	73	70
13.3.	89	87	93	96	47	51	27
13.9.	2 046	2 068	2 049	2 078	2 550	2 643	3 154
13	2 301	2 313	2 296	2 331	2 738	2 822	3 301

Zdroj: Panorama zpracovatelského průmyslu 2012 – vlastní zpracování

V tabulce č. 8 vidíme postupný vývoj počtu podniků v textilním průmyslu v ČR. V roce 2010 byl nárůst o více než 400 podniků. Ale v roce 2010 vidíme první výrazný pokles počtu podniků v oboru 13.3. Jejich počet se sice v roce 2011 zvýšil o 4, ale v roce 2012 vidíme rekordně nízký počet 27 podniků. Celkově se však počet podniků zvyšoval i v letech 2011 a 2012. Je zajímavé, že v roce 2010 se dá mluvit spíše o ekonomické

stagnaci, ale počet podniků v odvětví značně vzrostl oproti předcházejícímu roku. Naopak rok 2011 se vyznačoval ekonomickým růstem, ale do odvětví nepřišlo ani 100 nových subjektů. Rok 2012 opět stagnace, možná spíše mírný ekonomický pokles, ale velký příliv subjektů do odvětví.

Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb v roce 2010 vzrostly o něco málo více než 2 %. V roce 2011 to bylo již téměř o 12 %. V roce 2012 se jednalo o mírný pokles kolem 2 %.

Přidaná účetní hodnota v roce 2010 ještě klesla. Nárůst v roce 2011 se ale nevyrovnal ani hodnotám v roce 2008 a v roce 2012 byl zaznamenán další pokles. Byla ovlivněna nepříznivým vývojem cen vstupních materiálů.

Nejhůře opět vypadají ukazatele počtu pracovních sil v odvětví. Ani rok 2010 nezastavil další propad. Lehce pozitivní byl rok 2011, kdy se počet pracovníků po dlouhé době alespoň mírně zvýšil, i když jejich počet nebyl ani tak velký, jako v roce 2009. Rok 2012 už přinesl jen další pokles.

V roce 2010, 2011 i 2012 narůstala hodnota vývozu. V roce 2011 dokonce téměř o 14 %. Ruku v ruce s tím šel ale i nárůst dovozu. Pozitivní je, že nárůst dovozu dosahoval o mnoho nižší hodnot, než jak tomu bylo u vývozu. V roce 2010 kladné saldo vývozu textilního průmyslu kleslo, to ale bylo vynahrazeno v následujících dvou letech. Dokonce i v roce 2012 šlo o zvýšení. Oproti roku 2011 šlo o zhruba o 8 %.

V roce 2010 šlo především o stabilizaci a mírný růst byl žádoucím bonusem. Rok 2011 přinesl značný růst. I přes některé nepříznivě vyhlížející ukazatele z roku 2012 mohou tento rok hodnotit v konečném výsledku příznivě. Podařilo se totiž udržet nastolený trend z roku 2011. Vývoj v letech po krizi byl takový, jaký měl být. Hospodářská krize s sebou přinesla hodně problémů a úskalí. Je tedy třeba se s nimi vyrovnat. Samozřejmě nelze čekat, že hned rok nebo 2 poté bude vše jako dřív. Jde o dlouhodobý proces. Samozřejmě délku toho procesu ovlivňuje mnoho faktorů a záleží, zda budou hrát ve prospěch textilního průmyslu v ČR, či nikoliv. Nicméně se vývoj textilního průmyslu v ČR po ekonomické krizi dá hodnotit velmi kladně.

Bohužel se v roce 2010 ukázalo, jak moc se hospodářská krize podepsala na textilním průmyslu v ČR. Samozřejmě nešlo jen o ni, ale i o celkový dlouhodobý vývoj tohoto odvětví. Firma OP Prostějov Profashion, která měla dlouholetou tradici v textilním

průmyslu v ČR, dne 18. 1. 2010 zkrachovala. Jak už bylo řečeno, příčinou nebyla pouze krize v předešlých letech. Jednalo se o dlouhodobé problémy společnosti udržet se na trhu, které nakonec vyústili v krach. Ale ekonomická krize společnosti jistě nepomohla.

I v roce 2011 přišel textilní průmysl v ČR o další firmu. Jednalo se o SCHOELLER Litvínov k.s..

Naopak firma, která nejenže obstojně přežila velmi špatné porevoluční období pro textilní průmysl v ČR, ale dokonce mílovými skoky zvyšuje své tržby, je JUTA. Ta v roce 2012 oproti předešlému roku zvýšila ony tržby o více než 17 %. Asi nebude překvapením, že se angažuje v oboru 13.9 podle členění CZ-NACE. Jako další velmi úspěšné firmy můžeme jmenovat Pegas Nonwovens, Nová Mosilana a nebo Kordárna Plus a VEBA.

Rok 2013 potvrdil, že se textilní průmysl již vyrovnal s onou hospodářskou krizí. Tento rok můžeme hodnotit velmi kladně. Při srovnání textilního a oděvního průmyslu bychom za pomyslného vítěze mohli prohlásit průmysl textilní. Přesto, že v roce 2013 rostla obě dvě odvětví, tak hodnoty textilního průmyslu byly mnohem příznivější. Je to již čtvrtý rok od krize a zároveň je to čtvrtý rok v řadě, kdy textilní průmysl roste.

I v roce 2013 rostly tržby. Růst se pohyboval kolem dvou procent. Bohužel ani tento poměrně vydařený rok nezastavil trvalý pokles pracovníků v odvětví, který byl přerušen jen v roce 2011. Pokles o 3,7 % se za úspěch rozhodně považovat nedá. S klesajícím počtem pracovních sil stále zůstávají tendence v růstu produktivity práce. Růst mezd se pohyboval mezi dvěma a třemi procenty. Pro export textilního průmyslu se nic zásadního nemělo. I nadále zůstává hlavní partnerem pro vývoz textilního průmyslu v ČR EU. Především pak Německo.

5.5.1. Zhodnocení strategie textilního průmyslu v ČR

Při plánování či sestavování strategie často bereme textilní průmysl jako součást většího celku. Většinou jako součást skupiny TOK, což je skupina, kam patří textilní, oděvní a kožedělní průmysl. V tomto případě nebudeme tedy posuzovat textilní průmysl v ČR jako samostatnou část, nýbrž jako součást tohoto celku.

Dne 25. 4. 2013 představitelé Odborovém svazu TOK a členských firem sdružených v ATOK, projednali na závěrečné konferenci projektu Bipartitní dialog v odvětví textilního a oděvního průmyslu „Strategii českého textilního a oděvního průmyslu do

roku 2025“.³³ Ve zprávě odkazují na to, čím vším si tyto průmysly od počátku ekonomické transformace prošly. Výrobní kapacity zeštíhlily asi o 50 % a ztráta 100 000 pracovních sil také není zanedbatelná.

Za základní předpoklady můžeme považovat změnu v podnikatelském prostředí. Proto je třeba, aby se vláda ČR vypořádala s těmito problémy: Korupční prostředí, Efektivnost výkonu státní správy, Dostupnost a cenová konkurenceschopnost energie, Stablní právní a podnikatelské prostředí, Rovnost při uplatňování technických, cenových, užitných, sociálních a ekologických standardů.³⁴

Jako první bod této strategie můžeme uvést změnu náhledu na celé toto odvětví. Doteď byl považován za ekonomicky neperspektivní, což se už v minulosti podnikům několikrát vymstilo. Můžeme uvést příklad, kdy banky odmítaly poskytovat úvěry na překlenutí hospodářské krize podnikům, které byly z textilního odvětví.

Strategie poukazuje na příčiny nynějšího stavu. Věnuje se i silným a slabým stránkám. Nastiňuje i řešení do budoucna.

Další rozvoj a růst má být založen na kvalifikované, kompetentní a motivované pracovní síle a vyspělých technologiích. Dalším stavebním kamenem by měly být jedinečné produkty. Také chtějí aktivně zlepšovat svou pozici na evropských a mimo evropských trzích.

Budoucnost je vkládána převážně do rukou technických textilií. Ty mají zvýšit svůj podíl na úkor těch klasických. Má k tomu pomoci i orientace na obchodně-výrobní model „severní Evropy“. Podle všeho je tato oblast již nějaký čas monitorována jako možný prostor pro expanzi. K lepší budoucnosti by měl přispět i větší důraz na před- i povýrobní etapy.

Strategie je to jistě ambiciózní. Samozřejmě záleží na tom, jak moc se bude dařit plnit její cíle. Pokud se to podaří, tak si myslím, že textilní průmysl v ČR a s ním společně nejspíše i oděvní a kožedělní průmysl, budou pro blízkou budoucnost zachráněny.

³³ *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2005 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z:<http://www.mpo.cz/>

³⁴ *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2005 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z:<http://www.mpo.cz/>

Závěr

Cílem bakalářské práce byla analýza a zhodnocení přínosů a nákladů protekcionistické obchodní politiky EU a jejích dopadů na textilní průmysl v ČR. Abychom splnili tento cíl, tak jsme nadefinovali několik základních pojmů. Obecně jsme se zaměřili na funkci společné obchodní politiky EU. Zhodnotili jsme její obecné přínosy a náklady a její postavení v globální ekonomice. Také jsme charakterizovali textilní průmysl v ČR, jeho postavení v českém průmyslu a velmi krátce jsme popsali jeho historii. Následně jsme se již zaměřili na hlavní část práce a také její cíl. Analyzovali a zhodnocovali jsme postupně vliv společné obchodní politiky EU v jednotlivých obdobích českého textilního průmyslu.

Po roce 1989 hrál pro textilní průmysl v ČR protekcionismus velmi důležitou roli. V tomto období byl totiž velmi zranitelný. Postupná orientace na státy západní Evropy přinášela rizika v podobě konkurence. Díky protekcionistickým opatřením bylo textilní odvětví alespoň z části chráněno.

Za nedlouho byly podepsány asociační dohody mezi ČR a EU. Po uzavření těchto dohod se obchodní politika ČR začala postupnými kroky přibližovat obchodní politice EU. V následujících letech se naplňovaly body těchto asociačních dohod, a tím sílila i role společné obchodní politiky. Evropská unie sice odbourávala protekcionistická opatření mnohem rychleji a ve větším rozsahu než ČR, ale i přesto to bylo pro textilní průmysl velmi náročné. Ten procházel mnoha změnami jako je restrukturalizace. Každopádně už za nedlouho po uzavření dohod o přistoupení byl český textilní průmysl orientován převážně na země EU. Soustředění se na trh Evropské unie stále sílilo tak, jak mizela protekcionistická opatření ze stran EU. Už několik let před samotným vstupem ČR do EU byl ochod ze strany EU vůči ČR plně liberalizován. V opačném směru ještě přetrvávala některá protekcionistická opatření.

Už tehdy byl značný příliv asijského textilu do zemí EU. Ty se snažily pomocí své protekcionistické společné obchodní politiky ochraňovat svůj vnitřní trh, ale přesto levnému importu z Asie nedokázaly zabránit.

V roce 2004 byla vstupem ČR do EU dokončena ekonomická transformace z centrálně plánované na tržní ekonomiku. Obchod mezi ČR a členskými státy EU byl plně liberalizován a zahraniční obchod se třetími zeměmi měla plně v rukách EU. Ta v roce

přistoupení ČR k EU hojně využívala protekcionismus nejen v textilní oblasti. Po vstupu byl podíl obchodu českého textilního průmyslu se zeměmi EU více než 80 %. EU byla prioritním partnerem, bez kterého by se textilní průmysl neobešel.

V roce 2005 však přišel velký zvrat. Čína se stala členem WTO a s tím jsou spojené i určité liberalizační kroky mezi všemi ostatními členy WTO. Tím padla snad všechna protekcionistická opatření EU vůči Číně, což mělo za následek masový příliv textilu z této země. Evropský trh byl doslova zahlcen levným textilním zbožím, čemuž textilní průmysl v ČR vůbec nemohl konkurovat.

Ještě v roce 2005 přišla sama Čína s vlastní iniciativou utlumit export do zemí EU. Bála se uvalení protekcionistických opatření ze strany EU jako třeba dovozních kvót a podobně. Kdyby tak Čína neučinila, tak by takovéto množství levného textilu bylo pro většinu podniků působících v textilním průmyslu v ČR likvidační. Tento rok to byla pro český textilní průmysl velká rána.

Bylo jasné, že v ceně nemůže český textilní průmysl Asii vůbec konkurovat. Tak se velká část podniků začala orientovat na technické textilii. Díky kvalifikované pracovní síle a už z části modernizovanému vybavení se dařilo vyrábět velmi kvalitní zboží. Blízkost vyspělému evropskému trhu a v porovnání se zeměmi západní Evropy poměrně levnou pracovní silou se dařilo tyto specifické textilie vyrábět levněji než ve vyspělých státech.

Sektor technických textilií držel nad vodou textilní průmysl i v době hospodářské krize v letech 2008 a 2009. V období krize obchodní politika EU sáhla opět po protekcionismu. Zpřísnila některá protekcionistická opatření vůči třetím zemím. Tentokrát to na textilní průmysl v ČR až takový vliv nemělo. Potýkal se s krizí jako každé jiné odvětví a ani o něco vyšší ochrana před vnějšími trhy tomu příliš nepomohla.

V nynějším ekonomickém růstu EU postupně liberalizuje svůj obchod se třetími zeměmi. To samozřejmě poznamenává textilní průmysl v ČR, ale i ten si už určitě uvědomuje, že jeho budoucnost je někde jinde. Je to v technických textiliích.

Můžeme konstatovat, že i novodobá historie týkající se EU potvrzuje historické tendence používání protekcionismu a liberalismu. Pokud se ekonomice daří, tak svůj obchod liberalizuje. Pokud je ekonomika v recesi, tak se uchyluje k protekcionismu.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: HDP ČR - index fyzického objemu (předchozí rok =100).....	25
Tabulka č. 2: HDP v ČR a SR - index fyzického objemu (předchozí rok =100)	25
Tabulka č. 5: Vývoj míry inflace v ČR.....	36
Tabulka č. 6: Meziroční indexy průmyslové produkce	45
Tabulka č. 7: Tržby z průmyslové činnosti ve vybraných odvětvích, meziroční indexy (běžné ceny).....	47
Tabulka č. 8: Počet podniků v rámci CZ-NACE 13	54

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Import zboží do EU-28 za rok 2013	16
Obrázek č. 2: Export zboží EU-28 v roce 2013	16
Obrázek č. 3: Vývoj zahraničního obchodu ČR se státy EU a mimo EU.....	32
Obrázek č. 4: Index průmyslové produkce, bazické indexy (2000 = 100)	46
Obrázek č. 5: Hodnoty přímého vývozu z ČR do zemí EU dle textilních kategorií	49
Obrázek č. 6: Hodnoty přímého vývozu z ČR do zemí EU dle textilních kategorií	50

Seznam použitých zkratk

CZ-NACE	-	Klasifikace ekonomických činností
ČR	-	Česká republika
ČSR	-	Československá republika
EHS	-	Evropské hospodářské společenství
ES	-	Evropské společenství
ESVO	-	Evropské sdružení volného obchodu
EU	-	Evropská unie
GATT	-	Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)
GSP	-	Systém všeobecných celních preferencí (Generalised System of Preferences)
HDP	-	Hrubý domácí produkt
OKEČ	-	Odvětвовá klasifikace ekonomických činností
PZI	-	Přímé zahraniční investice
SR	-	Slovenská republika
TOK	-	Textilní, oděvní a kožedělní průmysl
ATOK	-	Asociace textilního-oděvního-kožedělného průmyslu
USA	-	Spojené státy americké (United States of America)
WTO	-	Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

Seznam použitých zdrojů

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

CAHLÍK, Tomáš a Jana MARKOVÁ. *Ekonomika České republiky v novém prostoru Evropské unie*. 1. vyd. Praha: G plus G, s.r.o., 2004. ISBN 80-86103-75-7.

CIHELKOVÁ, Eva, Jaroslav JAKŠ. *Evropská integrace - Evropská unie*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0854-0.

CIHELKOVÁ, Eva. *VNĚJŠÍ EKONOMICKÉ VZTAHY EVROPSKÉ UNIE*. Praha: C. H. BECK, 2003. ISBN 80-7179-804-5.

DLOUHÁ, Jana, Jiří DLOUHÝ a Václav MEZŘICKÝ. *Globalizace a globální problémy: sborník textů k celouniverzitnímu kurzu "Globalizace a globální problémy" 2005-2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006. ISBN 9788087076019.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *EVROPSKÁ UNIE*. 2. dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6.

Hospodářská komora České republiky. *Strategie českého textilního a oděvního průmyslu do roku 2025*[online]. 2013 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/strategie-ceskeho-textilniho-a-odevniho-prumyslu-do-roku-2025.aspx>

ITBIZ [online]. 2014 [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://www.itbiz.cz/slovník/ekonomie/dumping>

JANOŠTÍKOVÁ, Běla. *PRŮMYSL: příběhy z historie*. Praha: Běla Janoštková, 2011. ISBN 978-80-254-9248-2.

KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3396-8.

KUNEŠOVÁ, Hana, Radomír MRKVAN. *EVROPSKÁ UNIE: Vybrané kapitoly z pohledu ekonomy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-390-6.

MACHKOVÁ, Hana, Eva ČERNOHLÁVKOVÁ, Alexej SATO. *Mezinárodní obchodní operace*. 5. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3237-4.

MAREK, Dan a Michael BAUN. *ČESKÁ REPUBLIKA A EVROPSKÁ UNIE*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2004* [online]. 2005 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument2886.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2006* [online]. 2007 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument36538.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2007* [online]. 2008 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument56081.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2009* [online]. 2010 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument84178.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2012* [online]. 2013 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument144063.html>.

PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK. *Česká republika a EU: Ekonomika - Měna - Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: KRIGL, 2010. ISBN 978-80-86912-39-4.

SAMUELSON, Paul A. a William D NORDHAUS. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.

SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v české republice : teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

Třetí ruka. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2010* [online]. 2011 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.tretiruka.cz/news/panorama-zpracovatelskeho-prumyslu-cr-2010/>

Abstrakt

BASL, David. *Přínosy a náklady realizace protekcionistické obchodní politiky ČR a její dopady v konkrétním odvětví v ČR*. Bakalářská práce. Cheb: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 67 s., 2014

Klíčová slova: protekcionismus, obchodní politika, Evropská unie, textilní průmysl, Česká republika

Bakalářská práce „Přínosy a náklady realizace protekcionistické obchodní politiky EU a její dopady v textilním průmyslu v ČR“ se zabývá vlivem obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR. Jsou zde definovány pojmy protekcionismus, merkantilismus a liberalismus. V práci je charakterizována EU, instituce EU, obchodní politika, cíle a nástroje obchodní politiky, antidumpingová opatření a zahraničněobchodní politika. Práce zhodnocuje přínosy a náklady obchodní politiky EU v jednotlivých obdobích ČR. Dále charakterizuje textilní průmysl. Poslední část práce se věnuje analýze dopadů společné obchodní politiky EU na textilní průmysl v ČR od roku 1989 do dnes. Nastiňuje také strategii českého textilního průmyslu do roku 2025.

Abstract

BASL, David. *Benefits and expenses of implementation of EU protectionist business policy and its impacts on particular branch in CZE*. Bachelor thesis. Cheb: Faculty of Economics, University of West Bohemia in Pilsen, 67 p., 2014

Key words: protectionism, trade politics, European Union, textile industry, Czech Republic

The bachelor thesis „Benefits and expenses of implementation of EU protectionist business policy and its impacts on textile industry in the Czech Republic“ pursues influence of EU trade politics on textile industry in the Czech Republic. The work defines terms such as protectionism, mercantilism and liberalism. The European Union, trade policy, objectives and tools of trade policy are described in the thesis. The thesis assesses benefits and expenses of EU trade policy in pursuance of particular periods in the Czech Republic. Textile industry is also defined. The last part of the work contents an analyse of impacts of EU trade policy on textile industry in the Czech Republic from year 1989 up to date. The analysis outlines a strategy of textile industry up to 2025.